

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
20/2019
18. máj 2019

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

MATIČIAR MILOŠ ZVERINA
O SLOVANSKEJ VZÁJOMNOSTI
Strana 4.

MACEDÓNCI NEVYUŽILI
ŠANCU NA SPRÁVNU ZMENU
Strana 5.

MAJSTER SLOVA
JOZEF ŠIMONOVIC
Strana 6.

KANADSKÝ SYMBOL
– JAVOROVÝ LIST
Strana 8.

NA OBETE MALEJ
VOJNY ZABÚDAME
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Je to len zhoda okolností? Naozaj to nemá nijakú príčinnú súvislosť, že sa po dvojnásobnej vražde, po násilnej smrti dvoch mladých ľudí, čo práve vstupovali do spoločného života, pohli lady slovenskej polície a justície? Nijaké domáce gangsterské zoskupenia, nijaká juhotaliánska mafianska svoloč. Iba dávno známy gangster z vysokej spoločnosti. Zrazu sa všetko zrači inak, v inom svetle, s inými závermi. Naraz obdivujeme dôvtipnosť vyšetrovateľov, ráznosť policajných zásahov, zainteresovanosť generálnej prokuratúry, dokonca čistky v nej! Za falošné vratky DPH už nestačí ospravedlnenie a prejav ľútosť, ešte tak v prípade prezidenta – čo už? Ale taký Bašternák, ktorý to robil sériovo, roky za všetkých vlád, čo Slováci pretrpeli, mu stačila úprimná ľútosť a dodatočne odvieť milióny (keď sa náhodou na podvod prišlo) – a tu zrazu basa! Podozrivé väzby vysokých policajtov na kšeftársky svet znamenajú zrazu stratu miesta. Namiesto nepochopiteľnej zvrátenosti, keď minister, čo si v tom všetkom nemal možnosť zašpiť prsty, nevie doviest' veliteľa polície k abdikácii, takže podáva demisiu sám, padá policajná generalita... To všetko tu ešte prednedávnom nejestvovalo, kdeže, usmievali sa nám vo vyžehlených uniformách a s ligotavými epoletami do tváre. A pomaly aj zabudneme ich mená.

Tú zmenu zapríčinila smrť tých dvoch mladých ľudí. Velikánska cena. Absurdná. Povedal by som – zvrátenosť. Má to príčinu? Má vinnika? Logika vraví, že nič sa nedeje bez príčiny. Občan prirodzene a celkom opodstatnene viní štátnu moc. Jej nedôslednosť. Jej zrejme väzby so zločinom. Nečudo, ak prieskumy hlásia sústavný pokles možných hlasov vládnych strán v najbližších parlamentných voľbách. Obávam sa, že to ani akokoľvek múdre a prospešné sociálne opatrenia už nezachránia!

Je tu iba jediná šanca: Okamžitý a nekompromisný atak na zločincov. Preťatie ich väzieb so štátnou mocou. Dôrazné siahnutie na ich nakradnuté bohatstvá. Nastolenie stavu, v ktorom bude každému jasné, že práca a česť sú zárukou blahobytu.

Ján ČOMAJ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Počas odhalovania pamätníka sa nad Štúrovom zázračne vyčasil Na ostrihomskú baziliku už hľadí Ludovít Štúr

Matej MINDÁR – Foto: (mrs)

Počas uplynulého vikendu sa stretli matičiari z celého Slovenska na nábreží pri Dunaji v Štúrove. Takmer päťsto prítomných vlastencov slávnostne odhalilo pamätník Ludovítovi Štúrovi. Toto mesto nesie jeho meno už sedemdesiatjeden rokov. V štúrovských uliciach však nemal kodifikátor spisovnej slovenčiny pamätník, sochu či bustu. Po dlhých peripetiách povoľovacieho konania zo strany štúrovskej samosprávy i problémoch s financovaním sa to štúrovským matičiarom podarilo.

Matica slovenská v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Nitre a Miestnym odborom Matice slovenskej v Štúrove a spoločnosť Korene spoločne zorganizovali 12. mája na Námestí slobody v Štúrove pod záštitou predsedu vlády SR Petra Pellegriniho a starostky obce Uhrovec Zuzany Máčekovej Celonárodnú slávnosť odhalenia pamätníka Ludovíta Štúra. Po slovenskej štátnej hymne, ktorú zaspievala mužská spevácka skupina Chlopci z Hely, a básni Orlom tatranským, prednesenej akademickým maliarom Viliamom Hornáčkom, otvorili moderátori Juraj Gajdoš, Katarína Macejková a Martina Juhászová slávnostné podujatie. Ako prvý sa prihovril zhromaždeným prvý podpredseda Matice slovenskej Marek Hanuska, ktorý sa osobne pričínal s lopatou v ruke o výstavbu pamätníka: „Dnes odhaľujeme pamätník evanjelickému učiteľovi, jazykovedcovi, spisovateľovi, vojakovi, ale aj poslancovi uhorského snemu za mesto Zvolen a občanovi Uhorska, ktorého prioritou nebolo rozbitie monarchie, ale blaho všetkých národov v nej. Historici by asi potvrdili, že samostatný slovenský štát by pokladal za utópiu. V týchto súvislostiach sa nevyšlo čudujme, prečo u niektorých spoluobčanov vyvoláva Štúr v Štúrove taký odpor. Všetkým, ktorí sa podieľali na odhalení pamätníka, patrí veľká vďaka od Matice slovenskej, od všetkých matičiarov i všetkých múdrych ľudí. Ďakujem a Pán Boh nech požehná vaše dielo a nech je s vami. A keďže medzi tými, čo

Po odhalení matičného pamätníka Ludovítovi Štúrovi na brehu Dunaja v Štúrove, k nemu viacerí vlastenci položili vence a kytice.

sa fyzicky podieľali na jeho stavbe, boli aj maďarsky hovoriaci občania – Kőszönöm, Uram Isten veled. Nech susedstvo a priateľstvo Štúra a Ostrihomu, nech susedstvo najväčšieho kresťanského maďarského kostola a najväčšieho Slováka Ludovíta Velislava Štúra pretrvá tisíc rokov,“ povedal Marek Hanuska.

PRSTE SLOVENSKEJ ZEME

Po ňom vystúpil správca Matice slovenskej Maroš Smolec, ktorý o. i. povedal: „Matica slovenská odstrániť paradox, že v meste, ktoré už dlhé roky nesie meno

Štúra, mu nebola zatiaľ odhalená čo i len malá busta. Je smutné, že práve Ludovít Štúr sa stáva terčom útokov neoliberalných médií, historikov a niektorých aktivistov, ktorí sa z neho snažia vyrobiť antisemitu a homosexuála. Tieto obvinenia sa nezakladajú na pravde a sú klamlivé.“ Na záver správca vyjadril presvedčenie, že pamätník Ludovíta Štúra bude obyvateľov maďarskej i slovenskej národnosti v tomto meste spájať. „Veď aj Ludovít Štúr si na uhorskom sneme podal ruku s Lajošom Košútom, hoci sa neskôr stali politickými súpermi,“ dodal Maroš Smolec.

V sprievode piesne Aká si mi krásna, ty rodná zem moja v podaní ženského speváckeho zboru Enthea nasledovalo sypanie prstí zeme zo všetkých končín Slovenska. Prítomní hostia potom spoločne odhalili pamätník. Následne ho katolícky kňaz Ján Košíar a evanjelická seniorka Mária Popičová posvätili. Slávnosť pokračovala kultúrnym programom. Vystúpili ženský spevácky zbor Enthea, Mladá Matica s divadelnou scénkou a mužská spevácka skupina Chlopci z Hely. Po slávnostnom zaspievaní hymny Matice slovenskej Kto za pravdu horí sa konal slávnostný sprievod mestom.

SYMBOL SLOVENSKA

Pamätník Ludovíta Štúra je zároveň aj symbolom, že na strednom Dunaji žije odnepamätí pôvodné slovenské obyvateľstvo. Svedčia o tom mnohé praveké a staroslovenské sídliská v okolí Štúra, veľkomoravské hradisko v Čenkove alebo zemské valy a kostoly v Bini. Okrem toho sa zachovali aj pôvodné slovenské toponymické názvy priezvisk a obcí. So Štúrovom je spätá aj ďalšia významná slovenská osobnosť – kardinál, uhorský prímás a stavitel protifaľej Ostrihomskej baziliky Alexander Rudnay.

Zaujímavosťou bolo, že počasie podujatiu neuveriteľne prialo. Počas celej nedele bolo zamračené s krátkymi zrážkami. No v priebehu dvojdňového podujatia sa nad Štúrovom vyjasnilo. Slnko prítomných vyhrievalo, aj keď v okolí mesta bolo vidno mraky.

3 OTÁZKY PRE:

Michala SCHEIBENREIFA, študenta piateho ročníka medicíny

Lekári potrebujú fungovať v slušných podmienkach

• V súčasnosti prebieha z iniciatívy študentov medicíny aktivita zameraná na odstránenie viacerých nedostatkov v nemocniciach. Veľkú váhu jej dáva aj premiér, nedávno túto iniciatívu pochválil. Ako študenti medicíny vnímajú jeho prístup k téme piesne v budovách nemocníc?

Odpoviem celkom úprimne. Ako študenti si o jeho reakcii myslíme svoje. Nie preto, že by sme nedôverovali jeho slovám. Ale koľko už takých pekných slov zaznelo a zostalo len pri nich? Pleseň v nemocniciach je len špička ľadovca. Naše zdravotníctvo aj systém vzdelávania medicíkov sa zmieta v obrovských problémoch. Odzrkadľuje sa to potom v kríze vzťahu lekár – pacient. Ak nezlepšime okamžite podmienky, v akých prebieha naša výučba a následná práca,

a rovnako tak starostlivosť o pacientov, ďalej sa nepohneme.

• V akom celkovom stave sú naše nemocničné zariadenia z pohľadu budúcich lekárov?

Samozrejme, záleží na tej-ktorej nemocnici. Ale tie, ktoré navštevujeme v rámci Bratislavy, sú v nevhovujúcom až nehygienickom stave. Priestory sú ošarpané, stiesnené, zdraviu škodlivé a dávno nevhovujúce súčasným technológiám, štandardom či požiadavkám pacientov aj personálu.

• Čo je podľa budúcej lekárskej generácie príčinou či dominantným dôvodom existujúcej úrovne a vybavenosti našich nemocníc, prípadne aj medicínskeho vzdelávania?

Nastavenie financovania a byrokracia na kompetentných miestach. Stále sa v zdravotníctve len rozpráva o riešeníach a krajších zajtrajškoch. Takto to funguje už takmer tridsať rokov po zmene režimu. Ľudský organizmus za taký čas zostarne, a ak by v prípade potreby nedostal potrebnú liečbu, nastali by vážne problémy. Toto „zostarnutie“ je presne odzrkadlené aj na technickom stave našich nemocníc. Ak im ľudia za to zodpovední nepomôžu, podmienky práce a vzťahy medzi lekármi a pacientmi sa len a len zhoršia. Lekári nie sú stroje, ktoré len namažete a opravíte, potrebujú fungovať v slušných podmienkach, aby mohli zodpovedne pracovať. V tomto smere je dávno po ordinačných hodinách.

Zhovárал sa Ján ČERNÝ
Foto: autor

V SNN 21/2019
SI PREČITATE

■ Pred dvadsiatimi rokmi bolo Detské mestečko v Zlatovciach unikátom, dnes je ruina
■ Rekordné krdle žeriavov na Zemplíne nie sú pre prírodu a jej ochrancov dobrý signál
■ Jedenásteho mája 1929 odsľúžil Jozef MURGAŠ pre krajanov rannú omšu a skončil

V hlavnom meste Slovenska diskutovali o slobode tlače

Masívna propaganda antislovenských médií

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

K medzinárodnému Dňu slobody tlače sa v bratislavskom Kafé Sherz uskutočnila diskusia na tému Sloboda tlače v SR. Diskutovali Lucia Nicholsonová, podpredsedníčka NR SR (SaS), Filip Struhárik, redaktor Denníka N, Bohuš Géci, spoluzakladateľ relácie Rádiožurnál. Diskusiu moderoval Braňo Dobšinský, bývalý redaktor RTVS. Pôvodne bol pozvaný aj Karol Farkašovský, podpredseda Výboru NR SR pre kultúru a médiá (SNS), no ospravedlnil sa.

Ako ináč, diskusia sa začala hodnotením slobody tlače tohtoročnou medzinárodnou novinárskou organizáciou Reportéri bez hraníc (RSF), podľa ktorej Slovensku patrí tridsiate piate miesto. V roku 2018 sa prepadlo o osem miest oproti roku 2017 najmä zásluhou vraždy Jána Kuciaka a jeho snúbenice Marty Kušnírovej. Ibaže Struhárik poznamenal, že Slovensko už tretí rok po sebe padá v hodnotení slobody tlače a Nicholsonová ako príčinu zdôraznila „masívne sledovanie novinárov“, ktorí kriticky píšú o vládnej koalícii. Dobšinský nezabudol pripomenúť konflikt Vladimíra Mečiara s novinárom, ktorému na

ustavičné dobiedzanie povedal: Takú ti

■ MOCENSKÝ ZÁSAB

Atmosféru jednostrannosti narušil Géci, keď povedal, že v Rádiožurnále nemali problém, aby ich niekto označoval za prostitútov, že zvlčilosť doby prišla aj s politikmi a ich slovníkom v NR SR, nad ktorým žasne. Spomenul, že v prvej polovici deväťdesiatych rokov mali v SRo všetky strany možnosť vyjadriť sa k nastolenému problému. Spomenul aj udalosť, keď do rozhlasu prišli dvaja redaktori BBC, aby zistili vyváženosť a objektivitu vysielania. Výsledok ich zrejme nepotešil, lebo sa presvedčili, že všetky politické

strany mali vo vysielaní približne rovnaký čas. V redakcii boli zvedaví na ich hodnotiacu správu, ale nikdy sa ju nedozvedeli.

Po roku 1989 bol verejnosti vnucovaný názor: zlý Mečiar, dobrá opozícia. Po roku 2006, keď sa moci ujal Smer, zasa: zlý Fico, dobrá opozícia. A táto fikcia sa pestuje do dnešného dňa. Aká je však skutočnosť? Mocenský zásah do slobody tlače na Slovensku urobili práve tie politické strany, ktoré sa samy označujú za demokratické. V roku 1998 to bola bezprecedentná internácia redaktorov STV na dvadsiatom ôsmom poschodí budovy televízie a jej obsadenie novinármi blízkymi koalícii. Rovnako Dzurin-

dova vláda ovládla verejnoprávnu TASR, keď sa jej generálnym riaditeľom stal šéfredaktor volebných novín SDK Ivan Čereďev. V roku 2011 vláda Ivety Radičovej zlúčila verejnoprávny rozhlas a televíziu

pod jedno jej blízke vedenie. Generálnou riaditeľkou sa stala Miloslava Zemková. V tom istom roku, keď vládna moc už mala v rukách prakticky všetky médiá, zrušila v tlačovom zákone právo na odpoveď pre politikov.

■ ABSENCIA PLURALITY

Nedávno advokát Tomáš Kamenec, zastupujúci denník Sme, na výčitku, že vytvorili mediálne geto, reagoval: Vytvoríte si aj vy svoje médiá. Nie je sám, ktorý takto cynicky reaguje na absenciu plurality médií. Nuž, jeden príklad za všetky. Na prevádzku médií je potrebný kapitál. V rokoch Mečiarovej vlády vznikla súkromná televízia VTV, financovaná dvoma slovenskými podnikateľmi. Lenže Dzurindova vláda po voľbách v roku 1998 zrušila záruky na úvery pre slovenských podnikateľov a ďalšia podpora pre pluralitnú tlač bola týmto rozhodnutím zlikvidovaná. Dzurindova ani ďalšie vlády nevytvorili nijaký nástroj na podporu plurality médií, takže dnes je obyvateľstvo SR pod dlhodobou masívnou propagandou médií s antislovenským obsahom. O tom sa však nediskutuje.

Globálne ekonomické otrasy sa nás týkajú viac, ako sme si priznávali

Prognóza vývoja európskeho hospodárstva

Ivan BROŽÍK – Ilustračné foto: internet

Európska komisia vo svojej aktuálnej prognóze počíta so spomalením tempa rastu slovenskej ekonomiky v tomto aj budúcom roku. Lenže náš predvoj, na ktorý sme naviazaní, nemecký priemysel spomalí oveľa viac. Veľmi dôležitá v tomto období bude súkromná spotreba podporená solídny reálnym rastom miezd a zvýšením zamestnanosti.

Investície sa podľa Európskej komisie výrazne spomalila, ale obchodná aktivita by sa mala posilniť a zvýšiť tak hrubý domáci produkt. Inflácia má odhadovaný trend rastu. Naopak, deficit verejných financií by mal mierne klesnúť.

■ NEMECKO PRIBRZDILO

Slovenská ekonomika je mimoriadne otvorená (tým aj zraniteľná), preto pocíti následky spomalenia zahraničného dopytu už v prvom polroku 2019. V druhej polovici roka by sa však vývoz mal oživiť a v tomto roku celkovo stúpnuť o 6,1 percenta a v roku 2020 o 5,5 percenta po

Slovenskú ekonomiku, výrazne napojenú na nemecký priemysel, čaká výraznejšie spomalenie, ako predpokladá Európska komisia.

naraste o 4,8 percenta vlni. Dôvodom sú čerstvé investície vo výrobnom sektore. Je všeobecne známe, že slovenský priemysel je závislý od výkonu

nemeckej ekonomiky. A tu sa objavuje varovný signál.

Čísla za rok 2018 ukazujú jasné spomalenie priemyslu v Nemecku.

Prognózy sú v tomto smere ešte oveľa znepokojivejšie – odborníci spomínajú už aj číslo 1,8 percenta rastu, čo je o štyri percentá menej ako vlni. Za január až október minulého roka Slovensko pritom vyviezlo do Nemecka tovary a služby v hodnote 15,042 miliardy eura. Dovoz sa vyšplhal na 11,413 miliardy eura, Slovensko tak dosiahlo aktívnu bilanciu zahraničného obchodu s Nemeckom na úrovni 3,629 miliardy eura. V porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka stúpol aj tento rok import z Nemecka, export do Nemecka a aj prebytok zahraničného obchodu. Dovoz z Nemecka tvorí 17,88 percenta celkového slovenského importu a vývoz do Nemecka je vo výške 22,66 percenta celkového exportu Slovenska.

■ OBJEKTÍVNE HROZBY

Medzi hlavné riziká, ktoré zostávajú výrazné, patria globálne obchodné spory, neistota týkajúca sa brexitu a spomalenie rastu v Číne, povedal pri predstavovaní odhadov rastu podpredseda Európskej komisie Valdis Dombrovskis. Napriek tomu

podľa neho „európska ekonomika ukazuje odolnosť“ aj navzdory komplikovanému globálnemu prostrediu. Poukázal na pozitívne faktory, medzi ktoré patrí „robustný domáci dopyt, stály rast zamestnanosti a nízke náklady na financovanie“. Aj komisaár EÚ pre hospodárske a finančné záležitosti Pierre Moscovici považuje za dôvod zníženia rastových prognóz „zhoršenie globálnych podmienok“. Podľa neho sa treba vyhnúť upadnutiu do protekcionizmu, ktorý by len zhoršil existujúce sociálne a ekonomické napätia.

Európska komisia vo svojich aktuálnych prognózach počíta s tým, že HDP celej Európskej únie v roku 2019 stúpne o 1,4 percenta a v roku 2020 o 1,6 percenta. „Očakáva sa, že v roku 2020 sa znížia nepriaznivé domáce faktory a ekonomická aktivita mimo EÚ sa oživi, keď ju podporí uvoľnenie globálnych finančných podmienok a ekonomické stimuly v niektorých rozvíjajúcich sa ekonomikách,“ uvádza sa v správe EK.

Viac aj na strane 5

VŠIMLI SME SI

Za neslýchaný možno považovať štýl, ktorý zvolilo Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku možno aj v dobrej snahe prilákať voličov k nadchádzajúcim „eurovoľbám“. Pomocou údajne vtipného videa, z ktorého pochádza aj priložená ilustračná fotografia, predstavilo novú kampan, ktorá apeluje na všetkých Slovákov, aby išli 25. mája voliť.

Nebudeme držať huby

Fotografia z videoklipu európskeho zastúpenia na Slovensku, ktorý je pre takúto inštitúciu nepripustný.

Reaguje tak – podľa vlastného konštatovania – na vôbec najnižšiu účasť Slovenska vo voľbách do Európskeho parlamentu. K volebným urnám prišlo v roku 2014 len trinásť percent našich krajanov. „Nedržte hubu a vyjadrite svoj názor v blížiacich sa eurovoľbách,“ vyzýva nás úrad. Nuž, kto ako – medzi slušnými ľuďmi sa výraz držať či nedržať hubu zásadne nepoužíva. Navyše, veľmi silne nám evokuje akýsi podprahový a zjavne neexistujúci odkaz Európskej únie, že máme „držať huby“. Lenže, Európsku komisiu ako takú nemôžeme s týmto „tvorivým“ počínom hádzať do jedného vreca. Tá na svojich bruselských stránkach korektné a najmä civilizovane – na rozdiel od jej zastúpenia na Slovensku – o parlamentných voľbách do Európskeho parlamentu informuje. Vecne, korektné a slušne.

„My Európania čelíme mnohým výzvam, od migrácie po zmenu klímy, od nezamestnanosti mladých ľudí po ochranu osobných údajov. Zjeme v stále globalizovanejšom, konkurenčnom svete. Referendum o brexite zároveň ukázalo, že EÚ nie je nespochybniteľný projekt. A hoci väčšina z nás považuje demokraciu za samozrejmosť, zdá sa, že je stále viac ohrozená, a to vo svojom myšlienkovom základe, ako aj v praxi. Európske voľby na Slovensku sa budú konať v sobotu 25. mája 2019. Právo voliť majú všetci občania EÚ s trvalým pobytom v SR, ktorí v termíne konania volieb dovŕšili 18 rokov.“

Volíči na Slovensku musia voliť v príslušnej volebnej miestnosti na základe svojej adresy trvalého pobytu. Ak volič nemôže hlasovať vo volebnom obvode, v ktorom je zaregistrovaný, môže (už len osobne) požiadať o becný úrad o voľičský preukaz, ktorý mu umožní hlasovať v ktoromkoľvek volebnom okrsku na území Slovenska.

(ib) – Foto: EK na Slovensku

Jazykoveda utrpela veľkú stratu – zomrel profesor Ján FINDRA

Pohodlne preexistovať je celkom jednoduché

Pred týždňom sa naša verejnosť rozlúčila s mimoriadnou osobnosťou našej vzdelanosti – Dr. h. c. prof. PhDr. Jánom FINDROM, DrSc. Bol jedným z hlavných iniciátorov a zakladateľov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, vedcom, jazykovedcom, vysokoškolským pedagógom, autorom či spoluautorom viacerých učebníc gramatiky a štýlistiky.

Ján Findra sa narodil 25. marca 1934 v Málinci. Ľudovú a meštiansku školu vychodil vo svojom rodisku a stredoškolské štúdiá absolvoval na Gymnázium Boženy Slančíkovej-Timravy v Lučenci. V rokoch 1953 – 1957 študoval slovenčinu a históriu na Fakulte spoločenských vied Vysokej školy pedagogickej v Bratislave. V rokoch 1957 – 1961 pôsobil ako profesor na Pedagogickej škole v Lučenci, od roka 1961 pracoval ako vysokoškolský pedagóg na Pedagogickom inštitúte a neskôr Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici, kde bol od roka 1984 vedúcim Katedry slovenského jazyka a literatúry, od roka 1989 dekanom fakulty a od roka 1992 prvým rektorom novozriadenej Univerzity Mateja Bela. V rokoch 1993 – 1999 pôsobil ako vedúci Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky v Bratislave, od roka 2000 bol profesorom Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

■ VÝSKUM JAZYKA

Vo vedeckovýskumnej práci sa venoval výskumu slovenského jazyka, najmä štýlistike, teórii textu, poetike, teórii jazykovej kultúry, teórii umeleckého prednesu a rétorike.

Jeho vedecká produkcia predstavuje sedemstodesaťdesiatdva položiek. Vydal šesťnásť monografií, z toho štyri v spoluautorstve, jednu v zahraničí. Samostatne ako hlavný autor

Štýlistika slovenčiny a Expresívne syntaktické konštrukcie.

■ KVANTITA

Popri aktívnej pedagogickej činnosti a bohatej vedeckej práci zastával profesor Ján Findra funkcie vo vedeckých radách, redakčných radách odborných lingvistických časopisov, v komisiách pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV a pri Ministerstve kultúry Slovenskej republiky. V roku 2016 Ján Findra povedal: „Vysokoškolská obec na všetkých úrovniach vedome a bez reptania prijíma preskupovanie vzťahov medzi hodnotovými kategóriami a vlastnosťami v rámci opozície kvantita – kvalita, obsah – forma, vnútorná (hlbková) podstata problému – jeho jazykovo-kompozičná prezentácia v detailne rozvedenej správe, hodnotení, štatistike. Je načase otvorené a verejne priznať, že akademickí funkcionári si dobrovoľne, a ako sa zdá, radi uvedomili, že ak chcú pohodlne preexistovať, systémovo-funkčné podložie prežitia ich katedry, fakulty, ústavu, vysokej školy musia založiť na kvantite a forme.“ Je smutné, že jeho slová sú stále platné.

Ivan BROŽÍK

ČO INÍ NEPIŠU

alebo spoluautor vydal desať vysokoškolských a stredoškolských učebníc. Medzi jeho najdôležitejšie monografické práce patria Rozbor štýlu prózy, Umenie prednesu, Slovník literárno-vedných termínov, Stavba a prednes rečníckeho prejavu, Jazyk, reč, človek,

Šimečkov náznak sebareflexie

Roman MICHELKO

Martina Milana Šimečka registrujem od raných deväťdesiatych rokov. Tento syn známeho disidenta v tom čase pevne stál na silne federalistických až unitaristických pozíciách. Patril k tým, čo nepochopili slovenský emancipačný proces a osobne ho neprijal. Dokonca sa „preslávil“ známou a dodnes extrémne kontroverznou vnímanou esejou o slovenskom jazyku, ktorý zaznáva a kritizuje ako nedokonalé vyvinutý, a teda nevhodný pre spisovateľov. Iste, v kontexte doby to bola provokácia, ďalšia frčka do nosa nacionalistom, a tak to aj treba brať. Nepochybujem o tom, že rozpad federácie musel byť pre Martina M. Šimečku ťažká trauma, a nielo pochyb o tom, že sa s tým ešte dlho nevedel dôstojne vyrovnáť. Prejavilo sa to okrem iného aj na stretnutí spisovateľov v Budmericiach, keď počas rozhovoru s prezidentom Michalom Kováčom nevedel priznať, že samostatné Slovensko mu

prekáža predovšetkým „esteticky“, inak povedané, aj by sa s ním zmieril, ak by ho nereprezentovali ľudia z mečiarovskej garnitúry.

Ako vieme, Šimečka potom prešiel istým vývojom: bol šéfom vydavateľstva Archa, potom šéfredaktorom týždenníka Domino, dlho bol šéfredaktorom denníka SME, potom českého týždenníka Respekt, neskôr reportérom Respektu, aby nakoniec zakotvil ako redaktor v Denníku N. Prečo takéto podrobné curriculum vitae? Pretože Šimečka napriek tomu, že celý postrevoľný život prežil v pravocových médiách, na rozdiel od mnohých svojich kolegov neprestal rozmýšľať. Prvýkrát sa to verejne prejavilo, keď opisoval svoje okolnosti odchodu z denníka SME. Nakoniec, píše o tom aj Alexej Fulmek vo svojej knihe Bol som dlho v SME. Na rozdiel do väčšiny svojich kolegov, ideologických žoldnierov neoliberalnej pravice, Šimečka o správnosti smerova-

vania touto cestou vždy pochyboval. Poslednou kvapkou, keď jeho trepezivosť nad pomermi v SME pretiekla, bolo jeho poznanie, že ekonomickú redakciu denníka SME v podstate poza jeho chrbát riadi vtedajší minister financií Ivan Mikloš. V názoroch na ekonomiku sa

KOMENTÁR

rozišiel aj s libertariánsky zmýšľajúcim Alexejom Fulmekom. Vo svojej redakcii sa nakoniec ocitol v mentálne cudzom prostredí. Kritizoval aj spôsob, akým pravocové médiá začali hlava-nehlava útočiť na koalíciu, ktorá vznikla v roku 2006. Vtedy padla aj ona povestná veta – či skôr tristné konštatovanie, že novinári prestali pravdu hľadať a začali ju hľasať.

Aj preto jeho najnovšia kniha Jsme jako oni prekvapila len čiastočne. Už názov zbavuje liberálnych kritikov – pražskú kavárnu či bratislavskú kaviareň – akejsi morálnej nadradenosti.

V schopnosti nálepkovať, odsudzovať či doslova nenávidieť si tieto skupiny v ničom nezadajú s tými, ktorých kritizujú. Táto kniha nastavuje dnešnej spoločnosti zrkadlo. Dvaja mladí novinári – Kirill Ščeblykin a Filip Zajíček – vo vekovej kategórii pod tridsať rokov, teda tí, ktorí nemohli zažiť a nezažili predchádzajúci režim, sa rozprávajú s protagonistom novembra a hodnotia, kam sa to vlastne naša spoločnosť za tých tridsať rokov dostala. Dlhoročná indoktrinácia vedomia u mladých sa napríklad prejavuje v tom, že už v podstate ani neočakávajú od štátu, že sa im postará o dôchodky. Postupne si táto generácia začína uvedomovať, že napriek maximálnemu ekonomickému rastu, a teda stále bohatšej spoločnosti, ich generácia alebo tie nasledujúce budú strácať benefity. Je iste tristné vedieť, že „mileniálom škrtli výhody, ktoré využívali predchádzajúce generácie. Dnešný milenál, a jej jedno, či je to robotník alebo vysokoškolač, si na Západe nebude môcť po celý život kúpiť dom. Čím viac pracuje, tým viac ho zdieľajú, pretože jeho miesto môže nahradiť niekto iný“.

V knihe nachádzame aj kritiku dzurindovskej politiky. Rómovia sa v januári 2004 prebudili a šli si po dávky, a až tam zistili, že namiesto stopäťdesiatich eur dostali tridsať. Niektorí z nich potom začali rabovať a štát na nich poslal

armádu. Vtedy sa Šimečka pýtal: „Toto je tá vaša reforma? Necháte tých ľudí umrieť?“ Šimečka nakoniec konštatuje, že neschopnosť premýšľať a skutočnosť, že väčšina mediálneho a politického mainstreamu bezvýhradne prijala neoliberalný koncept sveta, nutne viedla na scestie. „Ekonomická kríza v roku 2008 bola dôkazom, že liberálna demokracia na Západe erodovala v prospech finančného sveta. Všetci vedeli, ako je ekonomické prostredie toxické, aké nehorázne bonusy berú top manažéri a aké rizikové sú finančné deriváty. Od ekonomických analytikov cez ratingové agentúry až po bankárov všetci klamali a zatvárali si oči pred realitou. Toto mnoho ľuďom odhalilo nemravnú povahu kapitalizmu, ktorému „sestra“ demokracia nedokázala zabrániť, začala strácať legitimitu. Bohužiaľ, sme boli svedkami klasického prípadu pýchy, spôsobenej stratou schopnosti pre mieru a schopnosti pozrieť sa do zrkadla.“

Šimečka na rozdiel od mnohých svojich súputníkov dokázal, že má istú schopnosť sebareflexie. Iste, sú mnohé oblasti, v ktorých sa nezhodneme, ale skutočnosť, že aj medzi ľuďmi z druhej strany hodnotového spektra sa nachádzajú jedinci, ktorí sú schopní rozmýšľať a pochybovať, naznačuje, že najčernejšie predikcie nášho vývoja sa nemusia naplniť.

Paradox historickej neznalosti

Ivan BROŽÍK

Je zvláštna doba, ktorej stále ťažšie rozumieť. Nestačí rozum, nestačia poznatky, nestačí empiria. Ešte našťastie, že sú stále poruke slovníky. Vezmime si ten synonymický. O paradoxoch nám prezradí asi toto: „Protirečivá, takmer alebo naozaj nezmyselná výpoveď, udalosť, formálne správny úsudok, ktorého výsledkom je logický spor, naoko protizmyselný, no spravidla vtipný výrok, ale aj jav zdanlivo odporujúci všeobecnej skúsenosti, ale pochopiteľný z hlbšieho štúdia prírodných zákonov či absurdný dôsledok nejakej teórie alebo praxe.“ Takto slovné vedomosťne vybavení sa teraz venujeme niekoľkým zdanlivo nesúvisiacim okolnostiam nedávnej i dávnejšej minulosti.

A – zalistujme si trebárs v podkladoch pre výučbu dejepisu pre základné a stredné školy na Sloven-

sku. Ak sa pýtate, čo máte hľadať, tak tam hľadajte kapitoly o Ľudovítovi Štúrovi či napríklad o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. A hľadajte pochtivo, ale treba vás vopred upozorniť, že nič tam o nich nenájdete. Inak povedané, dobrý dejepisár sa

POZNÁMKA

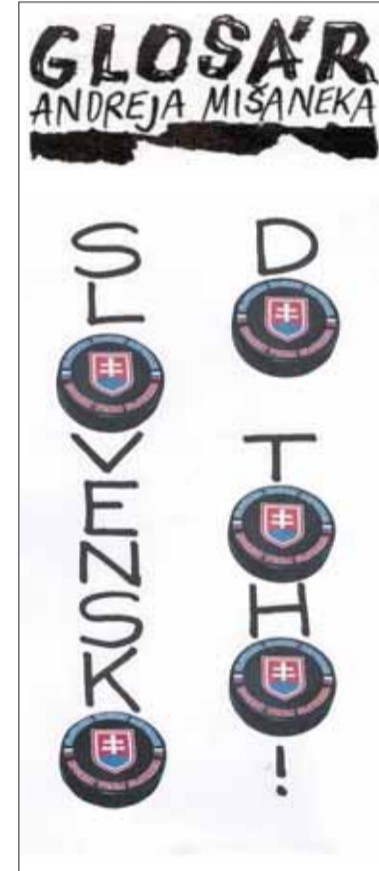
o nich môže svojim žiakom zmieniť, ale priemerný nemusí, tieto osobnosti nemá konkrétne „zhora osnovami prikázané“. Pritom obaja menovaní sa stali v anketе o Najväčšieho Slováka nespochybniteľnými víťazmi. Paradox, nie? Ak si uvedomíme, že v dejepisoch sa pre nich nenašlo miesto. Ešte šťastie, že naša mládež naozaj nie je hlúpa a podľa prieskumov ešte pred zverejnením výsledkov tej veľkej celospoločenskej ankety sa ukázalo, že práve

slovenskí gymnazisti si vážia odkaz Štefánika či Štúra. Zaslúžia si obdiv, pretože ak nemali dobrého učiteľa, zo školy o nich nemali ako vedieť.

Na druhej strane – na mohyle Bradlo počas slávnostného dňa pripomenutia storočnice generála zas bolo vidieť mnohých dospelých, ktorí si zjavne pomýlili podujatie, osobnosť, ale aj dobu. A máme tu šmahom ruky ďalší paradox. Pietne miesto celoštátnej spomienky na najvyššej štátnej úrovni sa zmenilo na politické mítingy kariérnych ambiciózných, pred ničím nemajúcich úctu. Žiaľ, práve mladých ľudí. Tých, ktorí si zrazu zmýšľali, že si z tej našej slovenskej politickej hostiny tiež urvú chutný kus. Ako si potom kto u nás na Slovensku má ešte koho či čo vážiť, ak tu chýba elementárna úcta k čomukoľvek? Môžeme si vziať iný tábor mítingujúcich – pod inou farbou vlajok nad vlastnými hlavami.

Vedeli vôbec, na koho hrobe tancujú? Vedeli niečo o jeho politických ambíciách, snahách, zámeroch, predstavách či snoch? Vedeli však, že tam budú kamery. A že ide o vynikajúcu propagáciu.

Týždne logických sporov – paradoxov. O dvoch najväčších osobnostiach Slovenska sa na Slovensku samostatne neučí, skandujú sa heslá, len aby nás, a nie niekoho iného zvolili do toho európskeho parlamentu, hoci sa vôbec netajíme averziou voči členstvu a Únii ako takej. To je nielen paradox, ale dochádza tu už aj ku konfliktu charakteru ako takého. Biedne časy sú pred národom, ktorý zatemnil takýto egoizmus. A to zo všetkých strán, paradoxne, počúvame, že voliť treba. No veď treba. Ale koho? Tých, ktorí na Bradle nedávno do kamier mávali svojimi straníckymi vlajkami? Ak pošliapali úctu k najväčšiemu Slovákov, akú raz po prípadnom zvolení budú mať k nám bežným Slovákom? Mimochodom, vynára sa zrazu otázka – nie je ďalším paradoxom skutočnosť, že nám tu ktosi sľubuje poriadok, no celé uplynulé volebné obdobie sme nezaregistrovali z jeho či ich strany žiadnu aktivitu smerujúcu k poriadku?

AKO BOLO, ČO BOLO

STV odvysielala anketový formát anglickej televízie. Pokrstila ho Najväčší Slovák. Vyhrál Milan Rastislav Štefánik. Druhý skončil Ľudovít Štúr. Pred štvrtým otcom národa Andrejom Hlinkom sa umiestnil liberálny kňaz Anton Srholec, podporovaný ešte liberálnejším kontroverzným bývalým arcibiskupom Róbertom Bezák. Ďalší, od Srholca v slovenských dejinách oveľa významnejší kňazi, ako boli kardinál Ján Chryzostom Korec či Anton Bernolák, skončili na začiatku druhej päťdesiatky a Martin Rázus, ktorému hovoriли Svedomie národa, sa nevošiel ani do stovky. „Skvelý“ výsledok dlhodobého masirovania verejnosti liberálnymi médiami.

Na počesť generála Štefánika usporiadali oslavy na Bradle. Prehovorili prezident SR Andrej Kiska, predseda NR SR Andrej Danko a predseda vlády SR Peter Pellegrini. Kým dvaja spievali štátnu hymnu, prvý menovaný zamračene mlčal. Že by ho zaskočil piskot a hanlivé výkriky, akými ho privítala

časť účastníkov podujatia? Jeho stúpcov zrejme viac ako spomienka na Štefánika inšpiruje vyskakovanie na Pohode.

Štefánika odrazu bolo plno vo všetkých médiách. Spomenuli aj verzie jeho nešťastného

čali. Teo si vystružil dve. Paličky pripevnil na riadidlá otcovho bicykla a kričal, že je dvojmotorák. Chlapčiská tvrdili, že dvojmotorák neexistuje. Smiali sa dovtedy, kým sa 4. mája 1919 k letisku nepriblí-

ril, že keď napikoval bombardár, zaľahli. Teo sa vrhol na zem aj s bicyklom. Začul výbuch a z trojmotoráka vyšľahli plamene.

Medzi chlapcom a troskami sedel človek v koženej kombinéze. Nad ním sa skláňala baba,

že spadol z bicykla a veľmi ho bolí hlava. Dôstojník sa spytoval na lietadlo, ktoré padlo neďaleko nich. Chlapcovi šiesty zmysel prikázal vyjachať, že nič nevidel, len niečo veľmi buchlo a on spadol z bicykla. Zaprel babu i chlapa v koženej kombinéze. Pri páde z bicykla si naozaj udrel hlavu. Dôstojník mu podal vreckovku, aby si utrel z čela krv. Povedal čosi o otrase mozgu a vyštekol: „Jdou Italové.“ Po lúke sa približovali vojaci v cudzích uniformách. Dôstojník prebodol Tea pohľadom a zavrčal, nech zmizne a zapamätá si, že nič nevidel – len spadlo nejaké lietadlo a posádka sa zabila. Keď chlapec doma o svojom zážitku porozprával otcovi, ten mu zbalil kufor a odviezol ho k tetke do Modry.

Na druhý deň sa vo Vajnoroch rozšírilo, že pri havárii zahynul generál Štefánik. Odporná baba zmizla z dediny. Nikomu nechýbala. Podaktorí ľudia hovorili: Tak jej treba, bosorke, nemala do všetkého pchať nos. Príbeh malého cyklistu nám porozprával vajnorový rodák, generál letectva v. v. Teodor Obuch, ktorý mal v čase havárie šesť a pol roka.

Spomienka vojnového veterána

Peter VALO

konca. Nuž, pridám ešte jednu. V druhej polovici deväťdesiatych rokov som u riaditeľa Úradu vojenských duchovných MO SR plukovníka Ignáca Juruša stretával vojnových veteránov. Jeden z nich nám vyrozprával príhodu z detstva. Letiskom bola lúka, na ktorej sem-tam pristávali aeroplány. Teo sa rád motal okolo nich. S kamarátmi si vystrúhali vrtuľky. Navrátili do nich dierky. Cez ne prevliekli klinec a zatkli ho do konca paličky. Behali s nimi po lúke a vrtuľky sa otá-

žilo lietadlo s dvoma motormi na krídlach. Teo zakričal: „Dvojmotorák existuje!“ – „Neexistuje,“ škeril sa Fero, „lebo toto je trojmotorák.“ A naozaj, tretí motor bol na konci salámovitého trupu. Chlapi, čo sa vrátili z frontu, rozprávali o lietadlách, z ktorých padali bomby. Volali ich bombardárky. Lietadlo sa blížilo k zemi, vzápätí vzlietlo a urobilo veľký okruh. Odrazu spomalilo a začalo padať ako kameň. V poslednej chvíli z neho vyskočil chlap. Teov otec hovo-

ktorú nik v dedine nemal rád. O chvíľu pribehol dôstojník a dvaja civilni. Jeden z nich odháňal babu od raneného. Prásk! Zadunel výstrel. Sediaci ranený sa zvalil na zem.

„Strieľali sa, strieľali sa,“ vrešťala baba. Teo stále ležal na zemi. „Co tady děláš?“ zahrnel dôstojník s pištoľou v ruke. Teo zdrevenel od strachu. Civil ho postavil na nohy. Dôstojník zopakoval: „Co tady děláš?“ Teo neodpovedal. Nerozumel, čo je to „tady“ ani „děláš“. Vykoktal,

SEBAOBRAHA

Každý národ na svete má svoje národné špeciality, ktorými sa môže zviditeľňovať, a je na ne hrdý. Zvláštnou kategóriou sú syry. Švajčiari sú hrdí na svoj ementál, Taliani na parmezán, Francúzi majú rokfort a my na Slovensku sme právom hrdí na bryndzu. Pod pojmom bryndza sa historicky myslí rozdrvený tvrdý zrejúcí syr z ovčieho mlieka a neskôr aj ako jemne pomletý, osolený vykysnutý a vyzretý ovčí hrudkový syr. Jeho vôňa a chuť je lahodná, príjemne kyslá po ovčom syre, mierne pikantná a slaná.

Už nielen májová

Bryndzu u nás konzumovali naši predkovia dlhé stáročia a v minulosti tvorila hlavnú súčasť nášho jedálneho lístka. Prvá bryndziareň na Slovensku vznikla už v roku 1787 v Detve. Konzumácia slovenskej bryndze má dlhodobú tradíciu aj v zahraničí. Exportovala sa do Rakúska, Maďarska, Poľska, Nemecka a v menších množstvách i do ostatných krajín Európy.

„Slovenská bryndza“ má schválené chránené zemepisné označenie Európskou úniou a môže sa vyrábať iba z mlieka získaného na Slovensku. Klasická bryndza sa môže vyrábať aj zo zmesi ovčieho a kravského syra, je však dobré vedieť, že musí obsahovať najmenej päťdesiat percent ovčieho hrudkového syra.

Ovčie syry i bryndza z nepasterizovaného mlieka majú bohatšiu mikroflóru i špecifickú chuť. Pri kysnutí syra dochádza k procesom kyslomliečnymi kultúrami, ktoré v priebehu zrenia syra účinne potláčajú aj prípadné nežiaduce choroboplodné zárodky. Netreba sa preto obávať bryndze priamo zo salaša, práve naopak. Na Slovensku chované ovce tradičným spôsobom na pastve majú najlepšiu bilanciáciu zdravia a chuti ich produktov.

Za najzaujímavejšiu sa považuje májová bryndza. Historicky sa ovce vyhánali na pasienok až koncom apríla a bryndza sa tak začala robiť až začiatkom mája. Okrem iného aj následkom zmeny podnebia a klimatických zmien máme dnes bohatšie pasienky skôr a májovú bryndzu môžeme vyrábať už v apríli. Vysokú kvalitu si však bryndza zachováva celý rok, pretože už máme aj chovy, ktoré produkujú ovčie mlieko celoročne.

Na Slovensku sa chová takmer tristoštyridsaťtisíc oviec, ktoré ročne dokážu vyprodukovať približne dvanásťtisíc ton ovčieho mlieka. Ročná výroba bryndze na Slovensku predstavuje takmer štyritisíc ton. Keďže ovčiarov trápia problémy s predajom ovčieho mäsa a využitím ovčej vlny, fráza „ovečka trojaký úžitok“ už prestáva platiť a primárnym zameraním sa stáva práve produkcia mlieka. Je preto najmä v rukách slovenského spotrebiteľa, či si toto bohatstvo udržíme.

Ján ČERNÝ
Foto: internet

Slovensko je domov slovenského národa a zároveň prirodzená súčasť sveta Slovanov
S každým sa môžeme a chceme priateľiť

Zhovárал sa Viliam KOMORA – Foto: Rudolf JURENKA

Jeho heslom je: „Slovenské národy majú nielen právo, ale aj povinnosť vytvoriť Spoločenstvo slovanských národov. Tak ako sa vytvorilo Britské spoločenstvo národov, Únia juhoamerických národov, Africká únia alebo Liga arabských štátov.“ Slavista Miloš ZVERINA, vydavateľ a publicista, zakladateľ slovanského združenia Slavica, člen Vseslovanského výboru a Vseslovanského zväzu, najmä však Slovák a Slovan. V súčasnosti popri týchto, ale aj ďalších pracovných pozíciách, aktivitách a činnostiach pôsobí vo výbore Matice slovenskej, ktorej členom je od novembrového prevratu. Vyrastal v učiteľskej rodine na vidieku, je ženatý a vychoval tri deti. Pracoval v odevnom priemysle, bankovníctve a s nehnuteľnosťami, v súčasnosti je riaditeľ vydavateľstva Nitra. Je spoluautor viacerých kníh z oblasti kultúry, histórie, regionalistiky či slovenského ornamentu.

• Slovanstvu sa naplno venujete takmer tridsať rokov, založili ste občianske združenie Slavica, ktorého cieľom je slovanská vzájomnosť, propagácia kultúrneho dedičstva a dejín Slovanov. Prámenia tieto zámery z vašej rodiny, výchovy, štúdia?

Záujem o našu slovenskú a slovanskú minulosť, povesti, rozprávky a ľudovú slovesnosť som mal už v detstve. Postarala sa o to najmä moja mama, starí rodičia a súrodenci, keďže otcu som už nepoznal – zomrel tesne pred mojím narodením. Počas stredoškolských štúdií to boli najmä knihy literatúry faktu od nášho vynikajúceho spisovateľa Vojtecha Zamarovského. Ten záujem sa postupne stupňoval, až som sa stal členom medzinárodných slovanských organizácií, v ktorých pôsobím dodnes. Zúčastňujem sa na medzinárodných konferenciách k téme Slovania a Slovanstvo ako prednášajúci a zároveň robím samostatné popularizačné prednášky o tejto téme v rámci Slovenska. Usilujem sa niekoľkokrát do roka zorganizovať okrem množstva kultúrnych podujatí na Slovensku aj poznávacie výlety a expedície do krajín sveta Slovanov a následne sa podeliť so slovenskou verejnosťou o zážitky a poznatky získané na týchto cestách. S týmto cieľom pripravujeme informačný portál svetslovanov.sk, ktorý bude onedlho spustený do prevádzky. Ako člen medzinárodných slovanských organizácií som inicioval prijatie pamätného dňa Genocidy Slovanov (22. 6.) na konferencii Slovanská Praha 2018 a vypracoval som aj Definíciu antislavizmu, ktorá bola predložená v minulom roku do Národnej rady SR.

• Slovanstvo je pre vás najdôležitejšia téma. Aký má zmysel pre moderného človeka?

Rád by som to vysvetlil na jednoduchom príklade: predstavme si svet ako jeden veľký dom, v kto-

rom sa nachádza niekoľko blokov, poschodí a bytov. V jednom z týchto blokov (Európa) a na jednom z týchto poschodí (Slovania) sa nachádza slovanská veľká rodina. Táto rodina je v súčasnosti rozhádaná, rozbitá, takmer zničená. Manžel sa neroz-

Miloš ZVERINA vyrastal v učiteľskej rodine na vidieku, je ženatý a vychoval tri deti. Pracoval v odevnom priemysle, bankovníctve a s nehnuteľnosťami, v súčasnosti je riaditeľ vydavateľstva Nitra. Je spoluautor viacerých kníh z oblasti kultúry, histórie, regionalistiky či slovenského ornamentu.

práva s manželkou, rodičia nemajú radi svoje deti, vnúčatá ignorujú starých rodičov, strýkovia a tety už nechodia na návštevy a skoro nikto s nikým sa nerozpráva. My chceme urobiť poriadok vo vlastnej rodine, vo vlastnom slovenskom byte a na slovenskom poschodí. Nie sme proti nikomu. Chceme mať dobré vzťahy a priateľiť sa aj s ostatnými obyvateľmi tohto veľkého domu. Nikoho neohrozujeme, s každým sa môžeme a chceme priateľiť. Ale musíme urobiť poriadok vo vlastnom byte a na našom poschodí, vo vlastnej slovenskej rodine, ktorá sa môže rozpadnúť, ak to neurobíme čím skôr.

• V minulosti ste boli aktívny ako občiansky aktivista v Slovenskom zväze ochrancov prírody a krajiny. To vás priviedlo k úsiliu o ochranu slovenskej pôdy a vody?

V tomto „prednovembrovom“ období sme sa zaoberali záchranou

historických pamiatok a likvidáciu nepovolených skládok komunálneho a chemického odpadu. Neskôr v O. Z. Alexu, na pomoc deťom a prírode sme pred zrútením zachránili kaštieľ v Lukáčovciach pri Nitre. Prírodu treba ochraňovať, bez nej nemôžeme žiť. Už samotné slovo príroda napovedá, že sa ide o niečo, čo sa nachádza pri rode, rodine, občine a je neoddeliteľnou súčasťou nášho života. Logicky z toho vyplýva, že voda, pôda, lesy a nerastné bohatstvo sú naše národné bohatstvo, ktoré patrí nášmu národu a je súčasťou nášho života. Je nemysliteľné, aby štátni

Miloš ZVERINA

úradníci alebo rôzne organizácie hazardovali s týmto našim bohatstvom. V tomto smere treba upraviť legislatívu Slovenskej republiky.

• Vnímate to tiež zo strategického hľadiska?

Veď sa len pozrite, kam sme to „dobačovali“ od novembra 1989. Nie sme sebaističní v dopestovaní a vo výrobe potravín, kde väčšiu časť musíme dovážať. Neustále sa znižuje objem pôdneho fondu. Doslova pred našimi očami sa „rabujú“ lesy a drevo sa vyváža do zahraničia. Rôzne zahraničné spoločnosti si prisvojujú naše nerastné suroviny...

• Slovanstvo, pôda, voda – ústredné myšlienky vašej práce. Ale v neposlednom rade ste aj publicista a vydavateľ. Práve toto je to, čo vás priviedlo do MS a jej najvyššieho orgánu?

Vydavateľskú činnosť som spolu so svojimi spolupracovníkmi odštartoval nadčasovým dielom Luďavita Štura Slovanstvo a svet budúcnosti. Je to zároveň aj jedno zo základných diel slovanského hnutia a slovanskej vzájomnosti. Ďalšie významné dielo, ktoré sme sprístupnili slovenskej verejnosti, bolo Kráľovstvo Slovanov od Maura Orbinho. V tomto roku sme na našom podujatí Bibliotéka Slavica predstavili zaujímavú knihu Olgy Beregovej Symboly Slovanov. Sú to všetko diela, ktoré dokumentujú našu kultúru, tradície, dávnu minulosť a duchovnú vyspelosť. Členom Matice slovenskej som od roka 1990 a nedávno som bol zvolený do výboru MS. Je to pre mňa veľká česť a ocenenie mojej doterajšej práce pre Slovensko a Slovanstvo. Jediná správna cesta pre Slovensko a slovenský národ je návrat ku koreňom, k tradíciám, zvykom a obyčajam.

MEDZI NAMI

Politické saldo podnikateľa Andreja Kisku, sediaceho päť rokov v kresle prezidenta, sa prepadlo hlboko do záporných čísel. V zahraničnej politike sa pohyboval tento pán ako slon v porceláne a doma polarizoval spoločnosť. Ak si odmyslíme jeho rozporuplné pôsobenie na samotoch Vyšehradskej štvorky, tak nám z jeho účinkovania v zahraničí toho veľa nezostáva, teda okrem vrúcnych objatí s Porošenkom a Erdoganom či tequilovej párty s mexickým prezidentom. Bolo toho žalostne málo a bez významu a prínosu pre Slovenskú republiku. A očistiť vrcholný úrad štátu od nánosu vnútropolitického prachu, ktorý zanesol do Grasalkovičovho paláca, bude po jeho odchode ťažká práca. Pravda, ak bude na to chuť i vôľa staronového tímu dobrej víly prezidentky.

Andrej Kiska už dávnejšie nie je prezidentom Slovenska. Je predstaviteľom a organizátorom zatiaľ nepomenovanej politickej strany, a podľa toho sa aj správa. Kreslo dosluhujúceho prezidenta mu slúži ako marketingový výťah na politickú scénu, v ktorej chce hrať úlohu primáša. Vôbec mu neprekážajú vlastné tóny faloš-

ného hráča. Kade chodí, brýzga na vládu, na vlastný štát z rozčarovania, že sa mu nepodarilo po nájomnej vražde novinára a jeho priateľky doviest' do konca politický prevrat a prevziať moc. Kiska už vyše roka do omrzenia hovorí o Slovensku ako o mafiánskom štáte, a málokto sa zamýšľa nad motiváciou jeho ohovárania doma i za hranicami.

Slovensko nie je mafiánsky štát

Ludovít ŠTEVKO

Všetko sa začalo vtedy, keď predseda vlády Robert Fico a denník Pravda začali hovoriť nahlas o vyšetrovaní daňových podvodov jeho firmy KTAG a o porušení zákona o prezidentskej volebnej kampani. Konflikt eskaloval po prehratom procese o vlastníctvo pozemku v katastre Veľký Slavkov, ktorý Kiska získal zrejme neoprávnene za nejasných okolností. Sudca Radačovský po pojednávaní nepriamo vyzval Kisku, aby odstúpil z funkcie prezidenta republiky: „Keby ja som bol prezidentom republiky a sudca, ktorýkoľvek iný, by zistil všetky skutočnosti

a súvislosti tak ako ja, vzdám sa funkcie prezidenta republiky...“ Nič sa nestalo. Aj v niektorých krajinách na južnej pologuli mávajú prezidentmi nepriestrelné hrošie kože a podporu spríaznenej mediálnej smotanky v štýle troch budhistických opíc, kde si jedna zakrýva oči, druhá uši a tretia ústa: nič nevidím, nič nepočujem, nič nehovorím, mlčím ako hrob.

kyjevského priateľa oligarchu Petra Porošenka, na ktorého sa už plieť bič. Podľa vyjadrenia Svetlany Krjukovovej, novinárky ukrajinského denníka Strana, sa už vytvorila neformálna skupina odborníkov, ktorej cieľom je „prinútiť ukrajinské súdy a právne orgány, aby v budúcnosti odsúdili a poslali do väzenia súčasného prezidenta a jeho najbližších spojencov“.

Očierňovanie a poškodzovanie vlastného štátu, jeho záujmov a dobrého mena v zahraničí je trestuhodné. V posledných rokoch existencie Slovenskej republiky sa týchto hanebností dopustili a dopúšťajú len dvaja ľudia: prvý občan štátu a istý slovenský europoslanec za KDĽ, ktorý sa opäť uchádza o bruselský plat. Kto neverí, nech sa oboznámi s vyhláseniami a činnosťou týchto občanov nielen doma, ale aj za hranicami. Oplatí sa to skôr, ako istý občan, ktorý chce zastupovať Slovensko, vstúpi pod ochranné krídla Bruselu. Pred slovenskými parlamentnými voľbami na budúci rok a pred eurovoľbami koncom mája je to kategorický morálny imperatív: Dávajte si pozor na ľudí, ktorí sú mentálne usposobení zastupovať seba, svoj profit, ale nie Slovensko.

Prezidentské voľby potvrdili trend postupného odbúravania štátu

Macedónci nevyužili šancu na zmenu

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Macedónci si v šiestich prezidentských voľbách od získania samostatnosti zvolili svojho v poradí piateho prezidenta. Stal sa ním kandidát vládnej koalície socialista Stevo Pendarovski. Zvíťazil následkom bojkotu časti sklamaného macedónskeho konzervatívneho tábora i hlasov albánskych voličov. Víťazstvo predstaviteľa ľavicovo-liberálnej politickej opcie bolo pomerne tesné. Rozdiel medzi ním a kandidátkou národno-konzervatívnej VMRO-DPMNE Gordanou Siljanovskou-Davkovou tvorilo približne päťdesiatosem tisíc hlasov.

Víťazstvom Steva Pendarovského sa úspešne dovŕšil projekt zmeny režimu v Macedónsku. Pre „tvrdohlavosť“ predchádzajúceho premiéra Nikolu Gruevského na čele vlády VMRO-DPMNE, dnes utečenca pred politickou perzekúciou, dlho nevychádzali geopolitické kalkulácie Bruselu i Washingtonu na Balkáne. Po prezidentských voľbách sa tak konečne socialisticko-albánskej koalícii Zorana Zaeva podarí nadobro upevniť svoju moc a na dlhý čas potlačiť odpor konzervatívcov proti „reformám“, spočívajúcim v postupnej demontáži macedónskej štátnosti. Stevo Pendarovski nebude na rozdiel od dosluhujúceho konzervatívneho prezidenta Gorge Ivanova „robiť problémy“ pri nastolovaní „pokroku“. Ivanov totiž odmietol podpísať zákon o zavedení dvojazyčnosti na celom území štátu či akceptovať schválenie dohody s Gréckom o zmene názvu štátu. Ivanov dráždil liberálov aj tým, že prílepok Severné k ústavnému názvu štátu ako najväčší „výdobytok“ Zaevovoho politického kupčenia posväteného z Bruselu, odmietal akceptovať aj v záhlaví nových zákonov, ktoré tak ostali bez jeho parafy. Gorge Ivanov teda odchádza po dvoch volebných obdobiach s čistým štítom neohrozeného obrancu macedónskej štátnosti.

■ DEMAKEDONIZÁCIA

Na jeho miesto nastupuje človek novej doby, pragmatik, liberál,

Súperi v prezidentských voľbách „Severného“ Macedónska – socialista vládnej koalície Stevo Pendarovski a konzervatívna politická opozície Gordana Siljanovska-Davkova. Macedónci rozhodli, že ich krajina sa bude približovať k európskej integrácii a na úkor svojich národných práv vychádzať v ústrety susediacim Grékom a Bulharom. Zahraniční pozorovatelia sa obávajú, že to môže napokon vyústiť do straty štátnej a národnej suverenity.

ľavičiar, vyznávač multikultúrnej otvorenej spoločnosti. Pendarovski sa v svojich príhovoroch obracia vždy k občanom „Severného“ Macedónska, všetkých spoločstiev, Macedóncom, Albáncom, Turkom, Srbom, Rómom, Bosniakom, Vlachom a iným, čo je správne. Za falošnými rečami „bratstva a jednoty“ treba vidieť však aj to, že táto politika je vedená na úkor „titulného“ národa a proti jeho záujmom.

Národu, z ktorého Pendarovski vzišiel, táto politika postupne ukrája pôdu pod nohami až k pretvoreniu štátu na federáciu s perspektívou jeho neskoršieho rozpadu či rozdelenia medzi hladných susedov. Tento proces demakedonizácie vidno dnes na všetkých stranách – od likvidovania názvov a pamätníkov cez zmeny v učebniciach, tak aby vyhovoval susedom z Grécka a Bulharska, cez dohody s Bulharskom a Gréckom,

ktoré vracajú Macedónsko späť stierajúc kultúrne výdobytky dosiahnuté v rámci Titovej Juhoslávie. Zaevovska politika odtrháva Macedónsko od Srbska ako jediného reálneho spojenca, s ktorým sú si Macedónci blízki vďaka súžitiu v spoločnom štáte, a ženie ho do smrteľného zovretia Kosova a Albánska, pretvárajúc štát v súčasť projektovaného albánskeho bloku, budúceho veľkého Albánska.

■ VPLYV ALBÁNCOV

Smutné a pre nás poučné je aj to, že pri tom všetkom svojim bojkotom asistujú aj sklamaní voliči konzervatívneho tábora, ktorí nerozoznávajú hrozbu nechtiac dopomohli k realizácii tejto politiky. Svoju rolu tu zohrala zrejme aj skutočnosť, na ktorú poukázal Dragan Pavlovič Latas v macedónskom denníku Večer, že časť voličov VMRO sa cítila zradená novým vedením strany, ktoré sa utilitaristicky veľmi rýchlo dištancovalo od predchádzajúceho vedenia. Problémom mohla byť aj zle vybraná kandidátka, ktorá síce jasne deklarovala, že neuznáva diktát vo veci zmeny názvu štátu, na druhej strane sa však prezentovala nevyrazne ako neutrál s apolitickou minulosťou. Aj vzhľadom na svoj vek miestami pôsobila dojmom ospalej, dezorientovanej dôchodkyne (počas kampane si párkrát pomýlila mesto, v ktorom sa nachádzala, pri oslovení jeho obyvateľov). Na druhej strane ani zaevovcov nemôžu byť úplne bez starostí. Voľby ukázali rastový potenciál VMRO, ktorá oproti posledným lokálnym voľbám získala (aj napriek bojkotu) o štyridsaťtisíc hlasov viac. Zaeov SDSM naopak stráca sympatie. Aj preto Zaeov ešte pred voľbami ohlásil politické čistky skompromitovaných kádrov.

Summa summarum – voľby zanechali účty v podobe očakávaní albánskych politických predákov, ktorí budú chcieť odmenu za svoju podporu Pendarovskému. Platcom Zaevoových účtov bude macedónsky národ. Platíť bude svojou štátnosťou.

Lacné peniaze centrálnych bánk zadlžili väčšinu účastníkov trhu

Koniec hospodárskeho rastu Európy

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Hospodársky rast starého kontinentu, meraný ukazovateľom HDP, bude v tomto roku slabnúť. Neprekročí totiž ani dvojpercentnú hranicu. Uvedené konštatovanie neplatí pre ekonomiky Vyšehradskej štvorky, ktorých hospodársky rast bude kulminovať tesne pod hranicu štyroch percent. Tento ukazovateľ sa nemôže každoročne zvyšovať z viacerých dôvodov. Spotreba domácností závisí od ich príjmov, ktorých zvyšovanie je obmedzené tržbami podnikov. Pritom stúpa počet dôchodcov s obmedzenými spotrebiteľskými zvyklosťami. Pre ochrannárske opatrenia dochádza viac k zníženiu objemu zahraničného obchodu predovšetkým pre exportne orientované národné ekonomiky, akou je aj slovenská.

A tak v štruktúre zahraničného obchodu prevažuje dovoz a vývoz predovšetkým energetických surovín. Podiel hotových výrobkov a služieb má postupne klesajúcu úroveň. Spotreba štátu závisí od možnosti daňových a odvodových príjmov do štátneho rozpočtu a tiež lacných peňazí z európskeho rozpočtu, ktorého príjmy po odchode Británie z Európskej únie (EÚ) budú nižšie.

■ POSLEDNÁ ZÁCHRANA

Na záchranu ekonomiky eurozóny pred defláciou pomohol aj program nákupu dlhopisov ECB v objeme viac ako 2,6 bilióna eura, ktorých oprávnenosť poskytovania nedávno potvrdil aj Súdny dvor EÚ. Pre väčšinu z nás je prekvapením, že Rada guvernérov ECB rozhodla v pokračovaní nalievania lacných peňazí do peňažného systému tým, že bude reinvestovať získané peňažné prostriedky zo splatených dlhopisov tak, aby banky mali naďalej dostatok likviditných peňažných prostriedkov. Treba však počítať s poklesom zahraničných a domácich investícií pre nejasnosť okolo podmienok odchodu Británie z EÚ, obchodné

vojny medzi najväčšími globálnymi obchodnými partnermi, pokles čínskej ekonomiky a narastajúcu zadlženosť niektorých južných štátov eurozóny.

Po vypuknutí finančnej krízy, ktorej dôsledkom bol nedostatok peňazí, sa všetci účastníci trhovej ekonomiky s dôverou obracali na centrálnu banku ako inštitúcie poslednej záchrany. Cieľové správanie každej centrálnej banky je zabrániť deflácií ekonomiky, ktorá svojimi dôsledkami vždy spôso-

buje nárast dlhov, zatiaľ čo inflácia ich znižuje. A tak za terajšími problémami na trhu práce netreba vidieť len neschopnosť vzdelávacieho systému zabezpečiť požadovanú profesionálnu štruktúru zamestnancov či starnutie obyvateľstva, ale aj neštandardnú menovú politiku centrálnych bánk, ktoré lacnými peniazmi podporili hospodársky rast. Na druhej strane zvýšili dopyt po pracovných silách tak, že ich mzdy rastú rýchlejšie

ako produktivita práce, čo spôsobuje terajšie prehrievanie trhu práce. Vo väčšine svetových centrálnych bánk dochádza k súčasnosti k pozastaveniu zvyšovania úrokových sadzieb, čo napokon platí aj pre ECB, ktorej úroky sa pod vedením talianskeho prezidenta nezvyšovali niekoľko rokov – aj z dôvodu zachraňovania talianskej ekonomiky. Jej terajšia zadlženosť je po Japonsku a Grécku tretia najvyššia, keď dosahuje stotridsaťtri percent HDP, a pritom vlní čerpania v rámci kvantitatívneho uvoľňovania veľa lacných peňazí za nízky úrok.

■ ZADLŽENOSŤ

Treba si pripomenúť, že priemerná zadlženosť v EÚ je osemdesiatjeden percent. Na Slovensku tesne na hranici päťdesiatich percent, pritom najmenšiu zadlženosť v EÚ má Estónsko 8,3 percenta HDP. Preto sa ani nemôžeme čudovať, že jeden z dôvodov, prečo sa susedia z Vyšehradskej štvorky obávajú spoločnej meny, je znehodnotenie úspor domácností pre nízke úrokové sadzby v eurozóne na ich vklady. Na druhej strane treba priznať, že v eurozóne sú nižšie úroky na úvery, následkom čoho je terajšia rozšafnosť na trhu nehnuteľností, ktorých ceny sa neustále zvyšujú, a tak dochádza k narastajúcej zadlženosti domácností. Zatiaľ nemôžeme posudzovať účinnosť opatrení Národnej banky Slovenska, ktoré sa týkajú obmedzenia podmienok poskytnutia úveru len do výšky osemročného čistého príjmu žiadateľa, ako aj neposkytnutie úveru na celú hodnotu nehnuteľnosti. Zadlžené nie sú len domácnosti, ale aj podniky, a ešte viac národné vlády, s ktorými si európske inštitúcie zatiaľ nevedia poradiť.

POZNÁMKA

Každý rok pri výročí skončenia druhej svetovej vojny a oslobodenia bývalého Česko-Slovenska Červenou armádou sme svedkami rôznych kontroverzných akcií a protiruských vystúpení jednotlivcov i politických skupín tak v Prahe, ako aj v Bratislave. Akoby naše historické vedomie, všetky naše rokmi overené znalosti o histórii poslednej najstrašnejšej vojny chceli kosi obrátiť o stoosemdesiat stupňov alebo celkom vygumovať z pamäti. Nie je to prvý raz, keď sa počas života jednej generácie stretávame s pokusmi prepisovať históriu, keď nám dejiny ohýbajú nositelia novej ideológie.

Na Deň víťazstva každý po svojom

K tomu, aby sme vedeli čeliť týmto pokusom, nepotrebujeme propagandistov, potrebujeme historikov s pevnou chrbtovou kosťou a odvážnych politikov. Lenže tých je, žiaľ, v našich končinách primálo. A tak si len so samozrejmosťou prevracáme kamáty, prispôbujeme sa novej politike a novej ideológii, ktorú nám predpisujú zvonka noví vládcovia v úlohe ochrancov.

Ozaj, komu vlastne patrí víťazstvo v druhej svetovej vojne, keď sa už slovo Spojenci vytráca z nášho slovníka a viac hovoríme o nepriateľoch? „Kremeľ nemá právo privlastňovať si druhú svetovú vojnu,“ píše v denníku Sme Jurij Muška, ukrajinský veľvyslanec na Slovensku. Už len samotné slovné spojenie „privlastňovanie vojny“ je veľmi čudný novotvar, za ktorým bez inotajov rozumieme dištancovanie sa od „ruského“ Dňa víťazstva nad fašizmom. Pravdou je, že Rusi vždy hovorili o víťazstve Spojencov nad nemeckým nacizmom v druhej svetovej vojne, hoci si tú svoju existenčnú vojnu, v ktorej zahynulo dvadsaťšesť miliónov obyvateľov Ruska, zosobnili a pomenovali Veľká vlastenecká vojna. Nemožno im to zazlievať, najmä ak osemdesiat percent vojnového bremena v Európe znášali na svojich pleciach práve oni a vojna sa skončila dobytím Berlína Červenou armádou.

Obrovské obeť a straty na životoch vojakov ruskej armády pri oslobodzovaní Česko-Slovenska počas dlhých mesiacov nemožno len tak vymazať. Zahynulo ich tu stoštyridsaťtisíc. Pre porovnanie: americká armáda pri oslobodzovaní Čechu a Plzne prišla o sto devätnásť mužov. Ak sa v Plzni každoročne konajú pompézne oslavy víťazstva Američanov, mali by sme bez predsudkov prijímať aj spomienku na obeť druhej svetovej vojny v podobe tradičnej jazdy motokárskeho klubu Noční vlci naprieč Európou z Moskvy do Berlína. Protest organizovaný stranou Progressívne Slovensko pri príchode Nočných vlkov a kladení vencov na Slavine 5. mája patril k vrcholom neúčtívneho správania a znesvätenia hrobov padlých vojakov. Mävanie ukrajinskými zástavami v rukách týchto ľudí bolo kontexte osláv Dňa víťazstva nad fašizmom vlastne sarkazmom a osobnou vizitkou Dostála, Poliačika, Štefanca and comp. Chýbal tu len obraz Stepana Banderu v uniforme dôstojníka Waffen SS ako na Ukrajine. Bravó!

Ludovít ŠTEVKO

Keď Slovak vonia slovenskoscťou, vyžaruje z neho Slovensko Najväčšími nepriateľmi sme si sami

Zhovárala sa Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: autorka

Účinkuje takmer na všetkých kultúrnych, vlasteneckých a cirkevných podujatiach. V mnohých úplne zadarmo. Je nadšeným recitátorom, interpretom ukážok z diel našich spisovateľov i národných dejateľov. Často celé programy moderuje. Vyše desať rokov bol členom Rozhlasového hereckého súboru. Jeho pokojný, zamatovo zafarbený hlas pozná vari každý poslucháč Slovenského rozhlasu na celom Slovensku. A keďže svojou tvárou i postavou veľmi pripomína Ľudovíta Štúra, viacerí filmoví i televízni režiséri siahli po ňom ako po ideálnom predstaviteľovi tejto osobnosti našich dejín. Herec, recitátor, moderátor, donedávna aj pedagóg, držiteľ ceny Fra Angelico za prínos kresťanských hodnôt do umenia Jozef ŠIMONOVIC (1949) oslávil nedávno sedemdesiate narodeniny.

Ľudovíta Štúra ste si zahrli v mnohých televíznych hrách, inscenáciách či umelecko-dokumentárnych programoch. Neunavilo vás takéto „zaškatuľkovanie“?

Ľudovíta Štúra som si zahrál veľa krát. Či už vo verbálnom spracovaní, teda rozhlasovom, ale aj vo filmovom a v televíznom. Nemôžem povedať, že by ma takéto účinkovanie unavovalo, skôr naopak. Nijako ma však nepoznalo v rámci mojej umeleckej tvorby, pretože som dostával z rozhlasu i televízie ponuky aj na iné postavy. A tiež som mal možnosť v nitrianskom Krajevom divadle za šesť sezón i neskôr v Poetickom súbore Novej scény zahrať si viacero rôznych postáv. Štúr však zohral v mojom umeleckom pôsobení významnú úlohu.

Aký vzťah ste si za tie roky vybudovali k tejto mimoriadne výraznej osobnosti našich dejín?

Hneď pri prvej ponuke stvárniť čo najvernejšie túto postavu som sa pomerne hlboko ponoril do štúdia tohto veľikána slovenského národa. Vážim si jeho obrovský talent, pracovitost', neúnavnosť i jeho pedagogické schopnosti. Obdivoval som ho, s akým zápalom obhajoval Slovensko a národ. Musím konštatovať, že od jeho čias sa vlastne nič u nás nezmenilo. Tak ako vtedy v 19. storočí najväčší nepriatelia Štúra, štúrovcov a slovenského národa vôbec boli Slováci, presne to isté sa opakuje aj teraz. Napriek tomu som rád, že som príslušníkom tohto národa, a som pyšný, že som Slovak, i keď pochádzam zo zmiešaného manželstva – matky Češky a otca Slováka. Citím sa byť výlučne Slovákom. Myslím si, že tam, kde sa človek po prvý raz nadýchne, tam akosi samozrejme patrí. A jazyk, v ktorom prvé slová prehovorí s matkou, je tým jazykom, ktorý je jeho materský. Mojm rodiskom sa, našťastie, stalo Slovensko a jazykom spisovná štúrovska slovenčina, ktorá tvorí významnú zložku mojej profesionálnej práce. Takže môj vzťah k Ľudovítovi Štúrovi je na jednej strane obdivný, na druhej strane mi ho však bolo ľúto.

Dlhé roky sa vaše meno spája so Slovenským rozhlasom, predtým Československým rozhlasom na Slo-

Majster slova a matičiar Jozef ŠIMONOVIC sa na mnohých vlasteneckých a národnobuditeľských podujatiach zúčastňuje bez nároku na honorár.

vensku. Aké boli vaše prvé stretnutia s týmto médiom?

Prvýkrát som účinkoval v rozhlas, keď som nastúpil na VŠMU v roku 1969. Začínal som malými postavičkami, komentármi, publicistickými textami. Postupne som dostával väčšie príležitosti, až som sa dostal do obrovského kolotoča, keď som robil päťdesiat až šesťdesiat relácií mesačne. Ale to som už bol interným zamestnancom vtedy perfektne fungujúceho Rozhlasového hereckého súboru, v ktorom som bol nepretržite desať rokov.

Narodili ste sa a vyrastali v Bratislave. Mali ste ideálne podmienky na svoje záľuby, ku ktorým patrilo aj recitovanie básní?

Moja mama bola nesmierne kultúrny človek a milovala literatúru i poéziu. Hoci nepracovala v tejto oblasti, vždy si našla čas na kvalitné umelecké slovo. Pozývala mojich spolužiakov k nám a doma sme nacvičovali rôzne literárne programy, s ktorými sme potom vystupovali aj v škole. Napriek ekonomickej biede, v ktorej sa naša rodina ocitla, i navzdory tomu, že mama bola často chorá, dokázala si našetriť zopár grošikov a kúpila si básnický almanach, ročenku, v ktorej si listovala, len čo mala voľnejšiu chvíľu. Dodnes opatrujem tieto

almanachy a som vďačný za to, že mi dala kvalitný základ pre moju terajšiu prácu.

Napriek tomu, že sa u vás prejavovali umelecké sklony, maturovali ste na chemickej priemyselovke. Chceli ste splniť želanie rodičov?

Štúdium na chemickej priemyselovke bolo pre mňa východiskom z núdze. Spočiatku to mala byť len učňovka, našťastie som sa dostal aj k maturite. Naša rodina mala v päťdesiatych rokoch veľmi vážne politické problémy. Otcovho brata katolíckeho kňaza odsúdili za vlastizrada. Preto môj otec musel opustiť advokátsky post a odísť za pomocného robotníka. Samozrejme, finančne veľmi utrpel a následky znášala celá rodina, teda aj ja. Pre zlý kádrový posudok sa niektoré študijné odbory stali pre mňa nedostupné. Ale ak sa niečo má stať, stane sa, napokon sa i mne otvorili dvere do sveta kumštu, ku ktorému som mal blízko.

Po skončení strednej školy ste absolvovali herectvo na VŠMU a svoju kariéru ste odštartovali v Divadle Andreja Bagara v Nitre. Ako k tomu došlo?

Našťastie sa politická situácia v roku 1968 – 1969 uvoľnila. Ešte keď som bol v treťom ročníku priemys-

lovky, začala sa televízna relácia Patálie s Táliou, kde hľadali mladé talenty. Prihlásil som sa a vybrali ma. Tí, ktorí postúpili do výberového kola, dostali svojho gestora. Ja som sa dostal pod gestorstvo divadla Nová scéna, kde bol riaditeľom výborný človek Ján Kákoš. Po skončení tejto relácie ma nahovoril, aby som šiel študovať herectvo. Dokonca mi chcel vybaviť prijatie bez maturity. Podakoval som sa mu s tým, že maturitu si chcem urobiť. Až potom som si podal prihlášku na vysokú školu a po jej skončení som prijal angažmán do Divadla Andreja Bagara v Nitre, vtedy Krajevého divadla. Hral som od antických diel cez stredovek až po modernú dramatickú tvorbu, tragédie i komediálny žáner. Dokonca som mal to šťastie, že slovenskú premiéru úspešného muzikálu Na skle maľované v réžii Karola Spišáka uvádzalo nitrianske divadlo o dva roky skôr ako Slovenské národné divadlo v Bratislave. Zahral som si v ňom hlavnú postavu Jura Jánošíka vlastne ako prvý na Slovensku.

Okúšili ste aj slobodné povolanie. Nebol takýto spôsob obživy v socialistických časoch príliš odvážny?

Skôr ako odvážne u nás to bolo netradičné. Na voľnej nohe som bol v období rokov 1978 – 1983, keď som dostával dostatok ponúk, takže sa dalo z toho príjmu vyžiť. Navyše, vtedy bol v týchto veciach väčší poriadok, ako je dnes. Za bývalého režimu povolanie slobodného umelca zastrešoval Fond výtvarných umení, nahrádzal vlastne zamestnávateľa. Fond automaticky strhával každému členovi z honorárov na zdravotné, nemocenské i sociálne poistenie, takže vlastne toto obdobie bolo zarátané do odpracovaných rokov na dôchodok. Na voľnej nohe som bol dvakrát – aj za socializmu, aj po roku 2003, keď zrušili Rozhlasový herecký súbor.

Vídať vás často na prezentáciách nových kníh, vernisážach, koncertoch, rôznych kultúrnych programoch, cirkevných stretnutiach a národných podujatiach v rámci celého Slovenska. Mnohé z týchto akcií absolvoujete bez honoráru. Čo vám takéto podujatia poskytujú?

Jozef ŠIMONOVIC

Tieto aktivity sa stali súčasťou môjho života už od nástupu do služieb umenia. Tým, že som inklinoval k poézii, akosi prirodzene som prijímal pozvania na rôzne poetické podujatia, potom sa k nim postupne pridávali aj ostatné akcie súvisiace s kultúrou a umením. Samozrejme, keďže som sa nikdy netajil sympatiami k štúrovcovi a národným veciam, tento druh literatúry som takisto zaradil do svojho trvalého repertoára. Za minulého režimu, ktorý vonkoncom nepokladám za ideálny, pretože si v ňom celá naša rodina čosi vystála, a tiež som v tom období bol ochudobnený o duchovné podujatia, ktorým sa teraz môžem naplno venovať, predsa len som mal oveľa väčšie možnosti realizovať sa vo viacerých dramatických úlohách. Nakrúcali sa filmy pre kiná, televízne filmy, hry, inscenácie, nahrávali sa rozhlasové hry, poviedky, pásmo. Existoval Slovkoncert pre dramatické umenie. Takže teraz si tieto absencie kompenzujem účinkovaním na cirkevných podujatiach. Mám k nim blízko, od malička som bol vychovávaný v náboženskom duchu, nemusím sa teda do ničoho siliť ani pretvarovať.

Finančne si zrejme pomáhate aj dabovaním zahraničných kolegov. Dovoliť si niekedy odmietnuť ponúknutú úlohu najmä v podpriemerných filmoch zo zahraničia či v lacných telenovelách?

Možno sa to bude zdať príliš smelé, ale môj hlas nepočujete v mexických alebo argentinských telenovelách. Aj keď nemám peňazi nazvyš, neprepožičiavam sa takémuto „umeniu“. Neodsudzujem kolegov, ktorí dabujú všetko, čo im ponúknu. Najmä pre mladých začínajúcich hercov, keďže nemajú inú príležitosť, je dabing nosný prvok umenia. Ja už také čosi robiť nemusím. Svoje štyri deti mám zaopatrené, s manželkou toho veľa nepotrebuje, donedávna som učil na Konzervatóriu, teraz si vystačím z penzie a z nejakých menších honorárov, ktoré dostanem z rozhlasu alebo z pretlmočenia zmyslupnejšieho filmového diela, ak mi také ponúknu.

FEJTÓN

Keď sa Jusko ráno zobudil, bolo čosi okolo šiestej. Aj sa strhol, že zmešká do roboty. Mária tušila, že vstal: „Dnes sa nemusíš nikam ponáhľať, už si dôchodca.“ – „To hej,“ pritakal v manželskej posteli, „no zároveň som aj ranné vtáča.“ Keď sa naraňajkoval, spomenul si, že v komore sa už minuli jabĺčka. Známy trhovník už možno bude na mieste. Cestou miňal vykričanú krčmu, kde pre štangastov otvárali už o piatej. Videl, ako ďalší zákazníci mierili dnu. Už podľa vzhľadu boli takí ako stará zatuchnutá krčma: neupravení, neumytí, s niekoľkodňovým strniskom. Nie všetci, ale mnohí. Nikdy tam nebol, no z rozprávania vedel, že tam popíjajú najlacnejšiu vodku, borovičku či rum. A k tomu pivo ako úrychlovač. Keď sa lepšie prizrel do tváre jedného z návštevníkov, ktorý tam mal namierené, videlo sa mu, že ho spoznáva. Žeby to

bol Dušan, známy, s ktorým pracoval na jednej chodbe vo fabrike v časoch, keď zamestnávala vyše päťtisíc zamestnancov? Prizrel sa mu lepšie do tváre, no nebol si celkom istý. Zato Dušan ho

po nežnej revolúcii ním otriaslo, že nedostal dôveru a z nadriadeného sa odrazu stal podriadený a čoskoro aj nezamestnaný.

Juskovi ešte ostávalo prejsť cez parčík smerom k trhovisku.

zdôveril známemu trhovníkovi, od ktorého zavše kupoval jablká. Aj tentoraz ho nesklamal. Porozprával mu o tých, ktorých stretol cestou na trh. „Sú to chudáci, ktorí sa možno bez vlastného pri-

išli oklukou, pýtali si na chlieb a salámu, ale keď sa cestou z trhoviska pristavíte pri lavičkách v parku, budú prázdne.“ – „Dostali peniaze, iste sú už v otvorenom supermarkete, aby si kúpili dačo pod zub,“ zdôvodňoval Jusko. „Nebudem vám brať ilúzie. Keby ste vošli do krčmy, iste by ste ich tam našli. Za stolom alebo rovno pri pulte s poldecákom a čapovaným pivom, šéfko.“ – „Aj oni ma tak oslovili...“ – „Všetkých tak oslovujú, ktorí idú okolo. A keď za to ešte dostanú... Budú vás čakať zakaždým, keď pôjdete, šéfko.“ Jusko sa rozhodol odísť, bolo mu jasné, že trhovník Ander vopchal všetkých bezdomovcov i návštevníkov krčmy do jedného vreca. Keď išiel popri prázdnych lavičkách v parku, znovu si naňho spomenul. Juskovu dôveru, že si práve kupujú chlieb, rožky či salámu, pri miňaní krčmy prehlušilo pokúšenie vojsť dnu a presvedčiť sa. Odolal a ponáhľal sa domov.

Všetkých tam oslovujú rovnako – šéfko...

Marián ŠIMKULIČ

spoznal a hneď k nemu zamieril: „Tak čo, šéfko? Pridáš sa k nám?“ – „Nie, idem na trh.“ – „Chápem, pre teba takáto putika nie je dosť nobl, čo? Ale aspoň by si mohol prispieť bývalému kolegovi z fabrikovej chodby...“ Jusko siahol do vrecka a podal mu päťeurovku. „Čakal som viac, ale aj tak vďaka, šéfko,“ povedal Dušan a zmizol v prítomných krčmách, ktorá si kedysi pamätala lepšie časy. Podobne ako Dušan. Hneď

Tam na lavičkách sedeli traja chlapi, tiež neupravení a podvyživení. „Šéfko,“ prihovril sa mu ten, čo vyzeral najstaršie, „dajte nám na chlieb a salámu, už sme dlho nejedli.“ – „Šéfko,“ ozval sa najnižší z partie, „po tom, čo nás vykopli z roboty, skončili sme na ulici. Pomôžte nám.“ Jusko opäť siahol do vrecka. Zdalo sa mu, že na ich ustarostených tvárach sa rozhostil akýsi náznak úsmevu. S čerstvými pocitmi sa

činenia dostali na ulicu...“ začal Jusko na ich obhajobu a ukázal smerom k parčíku. No keď videl na trhovníkovej tvári údiv, poprivil sa: „Aspoň väčšina z nich, nie?“ a rozhovril sa o svojich dnešných skúsenostiach. Trhovník, ktorý sa s bezdomovcami a návštevníkmi neďalekej krčmy stretával pravidelne, mal iný názor: „Ten prvý vám rovno povedal, aby ste mu prispeli na pijatiku. Traja z lavičky na to

Slovenské úrady vyhlásili stanné právo a zakročili proti kolaborantom

Ako Bratislava predišla bolševickému tlaku

Lukáš KRAJČÍR, Slovenský historický ústav Matice slovenskej – Foto: archiv

„Spoza Dunaja hrozivo trčali na vládnu budovu maďarské kanóny. Každú chvíľu bolo treba sa vystaňovať. Bolševici strieľali a v noci osvetľovali naše byty. Povzbudzujúcimi a urážlivými nápismi i obrazmi udržovali spoza Dunaja dusivú náladu.“ To sú spomienky niekdajšieho tajomníka Slovenskej národnej rady (SNR) a vládneho referenta pre katolícku veci Karola Antona Medveckého. Výstižne ilustrujú, v akom životnom ohrození boli pred sto rokmi obyvatelia Bratislavy a pod akým psychologickým tlakom museli pracovať vládni referenti a župní pracovníci.

Zatiaľ čo hornaté oblasti Slovenska ostali istý čas chránené od útoku maďarských bolševikov, pohraničná Bratislava s mostom do maďarskej Petržalky bola v ohrození od momentu vyhlásenia Maďarskej republiky rád. Vyše tri mesiace trvala neistota a strach, ktoré sa snažil bratislavský župan Samuel Zoch a slovenský minister Vavro Šrobár riešiť vyhlásením stanného práva (štatária) a neskôr i vojenskou diktatúrou. Zachované svedectvá vytvárajú prehľadnú mozaiku hrozby maďarských bolševikov, ale aj opatrení župného úradu a vládnych referentov, ktorí na istý čas boli akousi slovenskou vládou s normotvornými právomocami. Ich spomienky sa uchovali v diele Slovenský prevrat, v zborníku Vpad maďarských bolševikov na Slovensko v roku 1919, ale aj v „Šrobárových“ Úradných novinách, v „Zochových“ Úradných novinách župy prešporskej a v Slovenskom denníku.

PROVOKÁCIE SPOZA DUNAJA

Kornel Stodola z pozície vládneho referenta pre poštové, telegrafické a železničné služby s veľkou nevoľou pozoroval, ako jeho namáhavú prácu v dopravnokomunikačných veciach ohrozovali maďarskí bolševici: „Na referáte sme mali deň a noc veľa práce. Nasmerovanie vlakov nám bralo naše voľné chvíle. (...) Na jar v roku 1919 nás napadol Béla Kún a jeho tlupy. Často som videl z okien svojho úradu vo vládnej budove, ako nám hrozili z druhého brehu pástami. Videli sme červenú zástavu v polovici mosta. Vedeli sme, že je podmienená a môže každú chvíľu vyletieť do povetria.“

Budova ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska so svojou priechodnou lokalizáciou bola z petržalského brehu priam nadostrel. Šrobár spomínal na stiesnené pomery v budove, keď „v zasadačej sieni sme vo dne a pri svetlách i v noci zasadali, keďže na druhej strane Dunaja namierené boli proti oknám vládnej budovy stroje guľomety; L. K.“. Nezamerali sa však len na budovu „slovenskej vlády“, keďže podľa neho už „29. marca kúnovské vojsko spoza Dunaja strielalo strojnými puškami na hrad“. Takéto ich konanie malo opodstatnenie, pretože sa na Bratislavskom hrade zhrmazďovali legionári a neskôr organizovala aj slovenská Dobrovoľnícka družina Bratislavskej župy.

Bolševické vojská veľmi skúšali trepezlivosť bratislavských obrancov. Šrobár spomínal, že s „veľkým megafónom vytrubovali na náš breh poburujúce správy proti štátu a Čechom. Denne ohlasujú megafónom: Obeste ministra! Pobite cudziu vládu! Jeden náš vojak započul urážku, pochytil pušku a na megafónist streli. Na schôdzkach niet divu, že padali slová: „Buričov treba strieľať!“ A tak prístup na nábrežie bol policajne zakázaný“. Jarné dunajské nábrežie tak pred sto rokmi živalo prázdnotou, keďže bolo vojnovou zónou a životu nebezpečným miestom. Červený nepriateľ však nesledil len spoza Dunaja, ale sa infiltroval aj do radov miestnej nemeckej, maďarskej a židovskej komunity. Neslovenské robotníctvo bolo priam časovanou bombou. Šrobár sa oprávnenne obával „20 000 organizovaných robotníkov bolševikov a bolševicky orientovaných maďarských a nemeckých sociálnych demokratov. Keby sa i vzbúrili, bol by osud Bratislavy spečatený a celá vláda by visela na kandelábroch“. Emanuel Lehocký ako vládny referent pre sociálne veci navyše spomínal, že „rozkazovali si zvýšiť vo fabrikách mzdu o 100 percent. Uvažovali o demonštráciách počas Štefánikovho pohrebu. Poukazovali na drahotu. V Prahe sú vraj potraviny lacnejšie než v Bratislave“. Budapešťianska vláda si snažila prikloniť provokačnými sľubmi aj úradníkov Bratislavskej župy. Na územie Česko-

Statoční obrancovia mosta cez Dunaj v Bratislave, jún 1919

slovenskej republiky posielali nariadenia o ich kariérom raste a mzdových navýšeniach. Župan Zoch musel vydať nariadenie, v ktorom žiadal ignorovať tieto správy nevzťahujúce sa na územie česko-slovenského štátu. Atmosféra v meste bola stiesnená a v noci po okolí priam nebezpečná, pretože sa podľa Šrobára „na ministerkých poradách uznieslo, aby som strávil noc v Harmónii pri Modre. Ale ani tu som nemal bezpečnosti, lebo proti jazde autom večer a počas ráno bol osnovaný atentát a mal byť vykonaný revolverový útok dvadsiatich mladíkov“.

DEZINFORMAČNÉ SPRÁVY

Preplávať v noci cez Dunaj nemali problém mnohí dobrodružovia a Šrobár sa koncom apríla 1919 právom šťažoval na poradách v bratislavskom župnom dome: „Kúnova vláda zaplavuje Slovensko agentami. Platí za rozširovanie letákov 1000 korún denne. Niekoľkých chytili. Budú postavení pred vojenský súd.“ Potulovanie po bratislavských uliciach robilo mu mnoho vrások, a preto vyzýval na spoluprácu s poriadkovými silami: „Obecnosť nech zachová chladnokrvnosť. Rozširovateľov poplašných správ nech oznámi alebo oddá úradom. Nech samo všade bdie nad udrzaním pokoja a poriadku.“ Podľa Šrobára však „medzi ľuďmi kolujú o udalostiach povesti, v ktorých sa ihneď pozná, že sú nepravdivé, ale ktoré širšie vrstvy ľudu nemajúceho samostatného úsudku a ochotného veriť senzáčným správam sú prijímané za pravdivé. Proti zlomyselným rozširovateľom treba podať trestné oznámenie. Ak propagujú hnutie smerujúce proti republike, treba s najväčšou rýchlou a prísnosťou zakročiť dľa platných zákonných ustanovení“. Dezinformačné plagáty, letáky a noviny, plné poloprávd a lží, s cieľom zlomyselne manipulovať s názormi ľudí neboli tak ničím výnimočným už pred sto rokmi.

Úrady zakročili aj proti domácim kolaborantom, pretože dal Šrobár „niektoré elementy internovať, hlavne v Bratislave a na pohraničí. Zabavili sme rôzne dokumenty, ktoré dosvedčujú na dotyčné osoby, že pripravovali na našom území bolševickú diktatúru proletariátu“. Začiatkom júna bolo tak zatknutých tridsať tri osôb z neslovenskej inteligencie, predovšetkým farári, úradníci, novinári a učelia. Ivan Dérer z pozície vládneho referenta pre spravodlivosť nemal zľutovania: „V zmysle vojenskej diktatúry každého nepriateľa očakáva trest smrti. (...) Kto spácha velezradu proti československej republike, zodpovedný je celým svojim majetkom, ktorý sa ihneď shabe pre štát.“

ŽIVOT POČAS ŠTATÁRIA

V meste prijali viaceré opatrenia, ktoré ovplyvnili potravinové a palivové zásoby, pohyb osôb a osobnú kontrolu. Vojenský veliteľ mesta plukovník Jean Pierre Brau zakázal v noci otvárať bytové obloky, pretože „každý, kto by dával svetelné alebo iné signály, bez ohľadu na národnosť bude zatknutý“. Takisto nariadil, aby „všetky občianske osoby, ktoré majú

hocijakú zbraň, sú povinné bez meškania odovzdať ju veliteľstvu mesta Bratislavy. Každý, u ktorého sa nájde zbraň, bude bezpodmienečne zastrelený“. Kornel Stodola spomínal, že „v jedálni vo vládnej budove sme sa schádzali pri obedoch. Veľmi skromná strava, korenená duchom a dôvtipom našich najlepších ľudí“. Vládny referent pre poľnohospodárstvo Pavel Blaho uviedol, že „sľúbenú nedeľnú šichtu uhlia z Ostravy neposlali. Ťažkosti v zemedelstve sa stávajú hrozivými: máme 50 000 nezamestnaných zemedelských robotníkov“. Podľa niekdajšieho predsedu SNR v bratislavskej Rači a vtedajšieho tajomníka bratislavskej župy Augustína Karol Hušek neprišlo k všeobecnej panike: „Keď boli zásobovacie ťažkosti, v neúnavnej práci podporoval Zocha županský poradca Dr. Ján Galla. Mali pritom malý káder spoľahlivých úradníkov, ktorí sa nebáli otvorene prihlásiť k našej československej veci.“ K tomu Šrobár zakázal evakuáciu úradníkov: „Páni moji, nedovoliť vám odísť. Inak vzplanie medzi vojakmi panika a kto bude brániť našu zem? Tak sme zachránili mesto pre štát a pre slobodné Slovensko.“

Župan Zoch už koncom marca 1919 a po dohode s ministerskými vládnymi referentmi nariadil, aby sa po 22. hodine zdržiavali v uliciach mesta iba ľudia s platnými legitimáciami. Niektorí však na to pozabudli. Redaktor Slovenského denníka Karol Hušek išiel v nočných hodinách z práce cez ľudoprázde staromestské ulice a v momente prechodu cez dnešné Hviezdoslavovo námestie – „kto si na mňa zvolá: Stoj! Prišiel neznámy človek s puškou v ruke a s nasadeným bodákom. Bratia Sokoli! Na moju legitimáciu ste povedali, že nedostačujú“. Nasledoval pobyt na policajnej stanici a hrozba dočasného väznenia. Medvecký spomínal, že nielen pohyb po nebezpečných nočných uliciach bol pod neustálou kontrolou, ale aj „byty vládnych referentov a čelných Slovákov museli cez noc československí vojaci strážiť“, lebo „maďarskí iredentisti ich mali v evidencii“. Niektorí vládni referenti, ako napríklad Kornel Stodola, radšej prespávali medzi stráženými vojenskými veliteľmi: „Môj byt sa nachádzal v Bratislavskom (Grasalkovičovom; L. K.) paláci, kde sedel aj generál Mittelhauser so svojím celým štábom.“ Ale ani v najstráženejšom objekte Bratislavy nebolo pokoja. Veliteľ Francúzskej vojenskej misie Eugène Mittelhauser jasne uviedol: „Páni, dnes musíte v čizmách spať!“

Bratislavské nemocnice boli plné zranených a chorých vojakov, ktorí bojovali proti maďarským bolševikom. Igor Ruppeldt začiatkom júna žiadal ľudí o potravinovú a psychologickú podporu: „V Bratislave ležia v posádkovej nemocnici ranení naši vojaci. Prineste im potraviny, pýtajte sa ich o bojoch, opíšte to, zvečnite to pre dejiny tohto nášho krvavého boja národného. Prosím miestny ženský dobročinný spolok „Bratislava“, aby zahájil túto činnosť v sídelnom meste.“ Ten istý spolok ďalej spomínal, že „bratislavské ženy a devy piekli **usilovne a nosily** našim trpia-

cim bojovníkom. **Piekly**, kým bolo z čoho. Ale komory bratislavských Sloveniek sa už **vyprázdnili**, a preto sa na vás dedičanov obraciame, pomôžte nám!“. Návštevami ich morálne podporoval aj minister Šrobár a vládny referent pre vojenstvo Branislav Varsík.

PORADKOVÉ OPATRENIA

Bezpečnostné postavenie Bratislavy sa značne zhoršilo v polovici júna 1919. Minister Šrobár spomínal, že večer 18. júna ho navštívil generál Mittelhauser a opísal mu situáciu na fronte: „Niet žiadnej pomoci zastaviť postupujúcich maďarských vojakov? Generál odpovedal: „Nie! Nedostávame posily.“ Odvetil som: „Veď je tu posádka, pošlite ju na front.“ A tak celá posádka bola rýchlo pripravená do polnoci k odchodu a odišla na front.“ V samom meste ostal len zlomok vojakov, ktorý podľa Medveckého „cieľom budenia postrachu v nepriateľskom obyvateľstve denne pochodoval v rozličných rovňasťach mestom“.

Po ich odchode tak prišlo k paradoxnej situácii, keď na území vojenskej diktatúry museli udržiavať poriadok najmä nevojaci. Vládni referenti a župní úradníci sa tak museli spoľahnúť na miestnu políciu, česko-moravských Sokolov, slovenských bratislavských dobrovoľníkov a ozbrojené slovenské obyvateľstvo zo širokého okolia. Veľmi výrečné je Šrobárovo svedectvo: „Policajný kapitán (Richard; L. K.) Brunner uviedol, že je tu 160 mužov a 20 jazdcov, samých Maďarov. Uviedol, že boli spoľahliví, pokiaľ držal revolver v ruke.“ Župný tajomník Brychta spomínal, že mu „pomáhal komisár Anton Paloš. Obaja strávil celé noci v permanentnej pohotovosti a udržiavali verejný poriadok s nepatrným počtom mestských policajných strážnikov“. Milan Ivanka, ktorému z pozície referenta vnútra prináležala organizácia polície, plánoval dokonca nasadiť agentov vyzvedačov, ktorí by „prešli do Maďarska a doniesli mu správy“ o pohybe bolševických vojakov.

Župan Zoch uviedol vo svojej správe z 11. mája 1919, že „narukovanie našich junákov bolo bezpodmienečne potrebné. Pochopili potrebu vojenskej služby“. K nim sa neskôr pridali aj spomínaní dobrovoľníci z Bratislavy a okolia, ktorí sčasti ostali v meste a asistovali policii pri poriadkových úlohách. Preto aj v Slovenskom denníku z 15. júna sa uvádzalo, že Šrobárovo „ministerstvo v Bratislave hromadne dostáva správy, v ktorých predstavenstvá miest a obcí oznamujú, že zbrane schopní mužovia temer bez výnimky hlásia sa k činnosti na fronte“. Župný tajomník Brychta však tvrdil, že „okrem toho sa Bratislava spolieha aj na oddanú podporu vidieckeho obyvateľstva. V susedných slovenských obciach v Račištorfe, Vajnorocho, Lamači, Dúbravke, Karlovej Vsi bolo pripravené ozbrojenie ľudí v prípade obrany mesta. V pohotovosti bolo asi 5000 puškami ozbrojených mužov najlepšieho veku“. A tak isto „k udržiavaniu pokoja značne prispeli aj Sokoli z Čiech a ich vojenské vystupovanie“. A preto „srdiečna vďaka patrí všetkým, ba aj príslušníkom iných národností, ktorí sa voči československému vojsku a úradom korektné zachovali“.

Vo svojich spomienkach podčiarkol najmä odvahu a odhodlanie širokého obyvateľstva, vojenského a byrokratického aparátu: „Ľudia, ktorí v r. 1919 úprimne a oddane slúžili Československému štátu, složili veľkú skúšku spoľahlivosti a zdatnosti. Svojou múdrosťou a vytrvalosťou udržali poriadok a zdolali malomyselnosť a pesimizmus, s ktorým bolo tiež treba bojovať.“ Odstupom sto rokov si tak treba spomenúť na všetkých, ktorí boli pripravení zobrať do ruky zbraň a brániť Bratislavu pred nepriateľom.

BESEDNICA

V plejádě našich bývalých aj terajších politikov môžeme nájsť čokoľvek a kohokoľvek. Zvláštnu kategóriu tvoria štálice. Za prvej republiky Nehera neušiel toľko kabátov, koľko ich oni dokázali preobliecť. Preskakujú z politickej strany na nepolitickú, z opozície do koalície a z pozície. Keď sa nimi účelovo založená stránička začína potápať, lebo ju veľkí hráči nezobrali do kola, objaví svoju nadstranickosť. Stanú sa nezavislými. Z verejnosti neznámych príčin im médiá trvale vytvárajú priestor na prejavy.

Prevracači kabátov

V prejavoch sa líškajú stranám, na ktoré si stavili, že majú potenciál zobrať ich v budúcnosti do svojho kádra alebo aspoň dohodit' sliepočku, ktorá znáša zlaté vajcia. Sliepočka má podobu štátneho tajomníka, veľvyslanca, riaditeľa ziskového štátneho podniku. Táto ich túžba je prirodzená. Plat poslanca a ďalšie výhody. Cestovanie vlakmi zadarmo. Menej prirodzený je priestor v médiách. Prečo sa dokonca aj verejnoprávne médiá domnievajú, že názor bývalého člena ministrov je pre verejnosť zaujímavý. Najmä keď je z pohľadu opozície, ktorá nenesie až do volieb žiadnu zodpovednosť. Názor na čokoľvek – od jadrových ponoriek po sucho na Žitnom ostrove. Diapazón ich odborných znalostí je mimoriadne široký. Ich schopnosť blabotania sa dotýkajú hviezd. Súvisilými vetami dokážu zodpovedne a s prehľadom nepovedať nič. Nič konkrétne a nič k veci. Reprezentant stráničky, ktorá reprezentuje nula celá nula oprávnených voličov, poučia verejnosť o tom, ako to vláda nevie a ako by bolo dobre, keby... Názory iných strán s potenciálom nad desať percent voličov sú nepodstatné a nezaujímavé.

Parlamentné voľby sú už na obzore. Aj hubárska sezóna. Lebo stráničky začnú vznikáť a rásť ako huby po daždi. Politické štálice začnú fantazirovať, zakladať a premenovávať strany. Z čoho budem žiť, keď sa nedostanem do parlamentu? Tretí sektor nás všetkých nenakrími. Je problém s výstavbou diaľnic? Slubotechna založí Stranu výstavby diaľnic. Skratka SVD. Je sucho? Strana prívolačov začne SPD problém vyrieši. Vela prší? Stačí hlasovať za stranu H2O. Vidím všade zlo? Strana zlobíčov prijíma členov. Som veselý s pozitívnym vzťahom k pivu? Založím Stranu mierneho pokroku v medziach zákona. Pardon, to by nebolo originálne. Tú akože založil pred sto rokmi Jaroslav Hašek. Samozrejme v krčme.

Pre oslovenie prvovoličov sú tieto názvy zastarané, smrdia naftalínom. Mládeži treba podhodit' slová, ktorým buď nerozumejú, sú im povedomé alebo im zaváňajú budúcou dobrotou. Strana inovatívnych metód, čiže SIM, strana Progress, degresia, filantropia, čiže PDF, strana Zelené listy Márie a Jany, čiže ZLMJ. Vysokoškolený blabotáč pripraví manifest, do čela sa postaví mierne ojazdená politická štálica. Šediny sa prefarbia, na plagáty hlboký výstrih a plytkú sukničku dlhonohej devy a úspech štálice vo voľbách je zaručený. A čo majú zaručené voliči? Riziko chudoby a sociálneho vylúčenia hrozí podľa ekonomických hodnotení vyše takmer dvadsiatim percentám obyvateľstva Slovenska.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

NA OKRAJ

Ako sa zo dňa na deň viac a viac roztvára Kočnerova „činnosť“ za tridsať rokov jeho aktívneho zlodejstva, tak si obyčajný človek vraví: A bolo by sa to vôbec voľakedy vyšetrovalo, keby mu neboli narástli rožky, keby sa bol držal ľudovej múdrosti o krčahu a vode, keby nie tej dvojnásobnej vraždy? A koľko je medzi nami takých menších kočnerovcov, menej nafúkaných a nepáchajúcich vražd, len zlodejstvá? A raz ho už mali, síce Nemci, ale mali. Sedel v lochu v Mníchove, chceli so synáikom pána prezidenta a s jedným veľkým zväzákam (tak sa hovorilo bývalým popredným funkcionárom Socialistického zväzu mládeže) obabrať Technopol o pár miliónov, teda nebol neznámou figúrkou – a vidíte! Tridsať rokov fungoval bez úhony. Otrásne. A nijako sa neskrýval. Vyťahoval sa v spoločnosti, občas okolo niečo prešumelo... A nič. Byť v službách finančnej kontroly, polície a justície, hanbil by som sa.

Hanbil by som sa...

Na nás akosi pozabudli, hoci sme koncom tejto zimy prví spustili alarm na dovážané poľské hovädzie mäso. Prví sme boli vďaka tomu, že naše hygienické kontroly a celý systém ochrany zdravia v oblasti poľnohospodárskej produkcie, spracovania, skladovania a predaja potravín je už roky na najvyššej svetovej úrovni. Asi Česi urobili okolo toho väčší rámus alebo ležia bližšie k sídlu bruselských úradníkov... Faktom je, že Európska únia tvrdo apelovala práve na Českú republiku, aby zrušila mimoriadne kontroly a testovanie mäsa z Poľska, lebo to nezodpovedá zásadám voľného obchodu v rámci krajín Európskej únie a pre jedno pochybenie z Poľskej strany nemá Česká republika právo robiť opatrenia, ktoré vytvárajú prekážky pre slobodný pohyb tovarov v rámci EÚ. Pravdupovediac, mnohých tón bruselských úradov zarazil. Dosiaľ sa Brusel správal skôr opačne: tvrdo atakoval firmy, ktoré vyvážali chýbné alebo rýchlo sa kaziace výrobky. A tu zrazu! A tu zrazu vyklulo sa šidlo z vreca. Česká tlač zistila, že majiteľom bitúnku, z ktorého sa skazené hovädzie mäso doviezlo a ktorý dokázateľne porážal chorý dobytok (otrasné filmové zábery, ktoré obleteli svet, to nakoniec jasne ilustrovali), je firma Kons-pol Nowy Sacz. Tá bola založená v roku 1982 a odvtedy nemala nijakú reklamáciu. Od 4. januára 2019 patrí však spoločnosti Cargill PLC so sídlom v Minnetonku, štát Minnesota, USA... A veľká americká spoločnosť ihneď zaúradovala. Priznala pochybenie svojho bitúnku, slúbila nápravu, žiadala však zrušenie akýchkoľvek sankcií, ktoré by poškodili jej obchodné záujmy.

A administratíva Európskej únie poslúchla na slovo.

(jč)
Foto: internet

Zber sladkej javorovej šťavy do malých vedierok je tradícia i zárobok

Kanadský symbol jari – javorová žatva

Ján ČOMAJ – Foto: archív autora

Vedel som, že javorov je niekoľko druhov, nikdy som však netušil, aká fúra ich je, kým som sa nedostal do Kanady, krajiny, ktorá má list z javora dokonca za štátny znak. Potešilo ma, prirodzene, že vôbec najtvrdší javor vyrastá v našich horách – klen. Zrejme preto z Klenovca sú tvrdé nátery, povedzme taký Vladimír Mináč. Všetka čerť javorov má krásne, pravidelne rozoklané dlaňovité listy, najkrajšie však má javor cukrový – Acer sacharum. O ňom bude naše rozprávanie. Aktuálne rozprávanie. Teraz je totiž v Kanade javorová žatva.

Keď ešte ľudia nepoznali cukor, kanadskí Indiáni už vedeli, čo je to dolce vita. Stačilo pichnúť hrotom šípku do sladkého javora a mohli si líznúť chutnej medoviny. Dnes sa to v Kanade stalo výnosnou súčasťou farmárčenia. Pred rokmi som bol toho svedkom – a práve o tomto čase. Ak vás tým neunavím, vyrozprávam vám to.

■ V MOCI KRAJANOV

Cestoval som do Kanady na pár dní v novinárskom sprievode vtedajšieho federálneho ministra obchodu na tri-štyri dni. Cieľom cesty bolo Toronto a kanadsko-česko-slovenská obchodná konferencia, ktorú inicioval v Toronte sídliaci šéf medzinárodnej obuvníckej firmy a obchodnej siete Tomáš Baťa ml., vtedy už pomaly osemdesiatnik. Moji kanadskí príbuzní, narodení ako deti vystažovalcov už na tomto kontinente, sa mi vysmiali: precestovať pol sveta a byť v Kanade štyri dni, to je predsa hlúposť. Rozhodli: týždeň budem u jedných, týždeň u druhých, týždeň... a medzitým zistím, že aj mesiac je na Kanadu krátky. Tak sa stalo. A keď som niekoľko dní býval u kamarátky z detstva, dcéry zvolenského bryndziara Wittmanna, tá si zmyslela: jedného dňa ideme na javorovú žatvu. Bol apríl, keď sa v južnej časti Kanady začína topiť sneh a v kmeňoch cukrových javorov prúdiť miazga, teda ten správny čas. Keďže som mal práve na katedre slovenských dejín a kultúry besedu s jej poslucháčmi a krajanmi, pripravenú vedúcim profesorom Markom Stolárikom, a prišiel na ňu aj vtedajší česko-slovenský veľvyslanec v Kanade Rudolf Schuster, pozvali sme ho na výlet s nami. Priznal sa, že už vlni sa zberať zažiť túto zvláštnosť, povinnosti mu to však nedovolili, pride rád aj s manželkou. Stalo sa. Katka Wittmannová to vytelefonovala, robila šoféra a my sme zažili zasnežený a slnečný deň s dychom jari.

■ HOSTITELIA

Zvlnená rovina sa približne dvesto kilometrov na severozápad od Ottawy dvíhala dohora a na obzore sa objavili lesy. Celý kraj bol ešte pod snehom, hoci sa chýlilo k Veľkej noci. Vtom sa v bielobe panorámy objavili sivé kubusy stavieb. Farma. Dva rodinné domy s veľkými oknami na slnečnej strane a terasami v podstreší, dlhá stavba, zďaleka pripomínajúca kravín, keby okolo nej nebol čisto nepoškvrnený sneh – a ona naozaj bola kravínom. Kovová montovaná hala s roztvorenými vrátami, z ktorých vykukali mocné traktory a poľnohospodárske stroje, ovocný sad v pozadí a letohrádok v ich tieni. Nad maštaľami opacha z nehrdzavejúceho kovu – asi zásobník kýmnych zmesí, svedčili o tom trubice smerujúce do kravína. Pani Wittmannová nám to potvrdila: tento majer žije predovšetkým z mlieka.

Privítali nás dvaja mladí muži. Otec vdovec im len nedávno umrel, práve keď sa mladší syn chystal, že na jar si začne budovať dom. Namiesto toho pripravuje rekonštrukciu otcovho – a ospravedlňuje sa za skládku stavebnín. Nevestu si došikoval až z ďalekého severozápadu, z horskej osady pri Calgary, tam vraj rastú najkrajšie a najmocnejšie ženy pod slnkom, s kvapkami indiánskej krvi, zvyknuté na tuhé

Javor je symbolom Kanady.

Javorový sirup je vzácny. Zbiera sa na koňoch ručne ako kedysi. V Kanade si túto tradíciu zachovávajú dodnes.

zimy, o to však majú radšej teplú posteľ, dodáva so smiechom manžel. Oplatilo sa mu ísť za ňou tak ďaleko, bola ako bábika. Keď som ju neskôr videl zvítať sa s vidlami v maštali a narábať s dojacou technikou, nevedel som pochopiť, kde sa v tom útlom stvorení berie toľko energie. Manželka staršieho brata bola robustnejšia, červenolica, pravá sedliačka krv a mlieko. Tri deti staršieho brata, školáci, odhadujem šesť-, sedem-, osemočníc. A baník na dôchodku, priateľ nebohého otca, ktorý vlni prišiel na návštevu, prehovorili ho, aby tu prezimoval, a teraz sa dohodli, že zostane naveky. Robota sa našla: stará sa o techniku, Chodí na nákupy a vozí deti do školy a z nej. Odhadujem, že to môže byť najmenej desať kilometrov, ak nie aj dvakrát viac.

Kompletný súpis pracovných síl. Ešte, pravdaže, dva páry ťažkých belgických koní, do kopcov lepších niet, vraví jeden z bratov. A zopár traktorov a áut. Veľa závesov, na všeličo. Leskli sa v tej plechovej hale, pripravené na sezónu, ako vpliatka chlapa, ktorý prišiel na návštevu a nakoniec tu zostal nadosmrť.

■ AKO PRED KRČMOU

Bola práve Kvetná nedeľa. Jeden z bratov hovorí, že v nedeľu nepracujú. Kravíčkam však musia dať krmivo. A podojiť ich musia. Aj pozlievať javorovú šťavu zo stromov, nemôže predsa stekať nemi-

chlapi zvešovať vedierka a dávať nové, kone trepezlivo postoja. Len čo však bude jeden javor vybačený, kone sa samy pohnú k ďalšiemu ovešanému stromu, ignorujú stromy, na ktorých sa neligocú štvorlitrové vedierka. Nik im nedáva príkaz. Nik ani necmukne. Samy si vyberú najkratšiu cestu k najbližšiemu javoru, ovešanému vedierkami. Tak idú riedkym lesom, nevynechajú ani jeden ovešaný strom. A keď o dva-tri týždne miazga spomalí, až nakoniec prestane tiecť, keď sa už vedierko nenaplní ani za tri dni, chlapi vykrúčia háčiky a dierky zo stromu zatruť živicom alebo včelím voskom, aby kôra okolo nich nezačala hniť a do rany sa nedostali mikroorganizmy, pleseň, huby a chrabáč.

Rozvešievame vedierka už aj my, pripíname im striešku – sieťku proti muchám, hydu a špine, občas sa kútikom oka pozrú na nás gazdovia, nevravia nič, prečo by aj, celkom nám to ide od ruky... Podávame im vedierka, vlievajú ich do nádob, až sú zrazu aj tie plné. O. K., vraví jeden z bratov a z overalu pod kožuštinovou bundičkou vyloví ploskačku whisky a ponúka nám glg.

■ KUCHYNKY V LESE

Hlboko v lese majú farmári malé chatky s veľkými sporákmi na propán-butánové fľaše. Na sporáku dva-tri veľikánske hrnce, do ktorých sa naleje obsah nádob, čo koníky dopraví. V každej chatke sú dve ženy. Striedajú sa pri miešaní šťavy, ktorá sa musí dezinfikovať a konzervovať varom a zahustiť. Sú to obyčajne ženy z okolitých dedín, pre ktoré je javorová žatva dobrou príležitosťou si privyrobiť – obyčajne takto v lese strávia mesiac. A miešajú a miešajú. Kým sa šťava neodparí na potrebnú hustotu.

Naším dvom bratom v ich lese javory ročne naplnia okolo štyridsaťtisíc vedierok javorovej šťavy. Štyridsaťtisíc galónových vedierok, nie vždy plných, to je približne stopäťdesiat litrov litrov sladkej vodičky, ktorá sa zahusťuje asi tridsaťnásobne, teda je z nej približne päťtisíc litrov sirupu. Za liter sa vtedy farmárom platilo päť-šesť kanadských dolárov. Takmer bez investícií a len s malými výrobnými nákladmi zostane tak farmárom asi dvadsaťtisíc dolárov z jednej „úrody“. Žiada si to však veľa roboty či vo sviatok, či v piatok, aj v nečase, aký zvykne byť v apríli v týchto končinách, keď sa zima bráni vzdáť sa panstva a leto je ešte ďaleko. Je to však robota v období, keď sa už farmári pripravili na jar, ale jarné práce sa ešte nezačali. To je veľká výhoda javorovej žatvy. V obchode sa sirup predáva v malých suvenírových fľaštičkách, vyjde možno sedem a možno aj desaťkrát drahšie, ale taký je už zákon zisku. V priemysle sa sirup používa do likérov a horúcich aperitívov, do pečiva, cukríkov, plniek a osviežujúcich nápojov, robia sa z neho malinovy, čo to vravím – javorovky, pravdaže.

ooo

Musel mať tento sirup veľmi rád ktosi neznámy, čo navrhol za symbol Kanady či dokonca štátny znak list z cukrového javora. Vedeli by ste si však predstaviť znak iný? Ešte možno klobúk príslušníka kanadskej jazdnej polície. A čo by bolo na tom klobúku? Jasné: javorový list.

Slovenské pohľady vám v máji a júni ponúkajú celú sériu pritažlivých tém

S najstarším slovenským časopisom ste v kurze

Ján ČOMAJ – sken obálky Slovenských pohľadov

Na pulty predajní už vyložili májové číslo Slovenských pohľadov, periodika – mesačníka vydávaného Maticou slovenskou. Slovenské pohľady sú síce najstarším slovenským časopisom a jedným z najstarších v Európe (jeho začiatky siahajú už od čias Jozefa Miloslava Hurbana), ale keď to len spoločenská situácia dovolila, vždy boli svieže, pribojné, kritické, zacielené na pravdu a práva človeka a na to najlepšie, čo naša a svetová literatúra prinášala a veda objavila. Zreteľne to vidno i v aktuálnom čísle a predpovedá to aj obsah júňového vydania, ktoré aspoň stručne uvádzame, aby ste si ho včas mohli zabezpečiť, ak sa medzitým nestanete ich predplatiteľom. Ročné predplatné Slovenských pohľadov je 17,60 eura – to je dnes cena jednej knihy – a predplatiteľ Slovenských pohľadov dostane v rozsahu útlej knižky dvanásť vydaní sviežich Slovenských pohľadov. Zauvažujte. Menovite tí, čo sa profesionálne stretávajú s literatúrou, umením a so spoločenskými vedami, učitelia predovšetkým. Najjednoduchším spôsobom, ako sa vraví, budete v kurze.

Májové číslo prináša v úvodníku nelichotivú sondu frekventovaného autora Slovenských národných novín Jána Čomaja do našej ponovembrovej reality pod názvom Chamtivosť – matka zločinu. Tne do živého. Za spoluvinníka právom označuje stav a riadenie spoločnosti. Čitateľa neobyčajne silno osloví stredoveký majster poézie Francesco Petrarca, básnik a mysliteľ zo 14. storočia, jeden z prvých absolventov bolonskej univerzity a európskych humanistov. Protipólom v čase, ale hudbou v rovnakej tónine sú básne Jozefa Trtola, Ondreja Nagaja, poľskej poetky Danuty Bartosovej a mladej slovenskej autorky Miroslavy Košťálovej.

■ DVOJOBRAZ HUSÁKA

Peter Cabada si uctil nedávno zosnulého významného predstaviteľa slovenského povojnového exilu, maticiaru, literáta, organizátora kultúrneho a politického života, disidenta a veľkú osobnosť Imricha Kružliaka. Vo svo-

jej pravidelnej rubrike Luba Šajdová prináša rozhovor so spisovateľom, s prekladateľom a s novinárom Miroslavom Procházkom. Bystrík Šikula nám ukážkou s podtitulom Kameň umožňuje nahliadnuť do svojho pripravovaného románu. V najnovšom čísle si pripomíname osobnosť Dr. Gustáva Husáka hneď dvoma príspevkami: v prvom Dušan Kerný prináša sumár reflexii na osobu G. Husáka v českej odbornej historiografii z posledných rokov a v druhom sa Jana Judínyová pokúša odmytovať historickú realitu a priniesť objektívny pohľad na túto v súčasnosti vo verejnom priestore kontroverznú osobnosť.

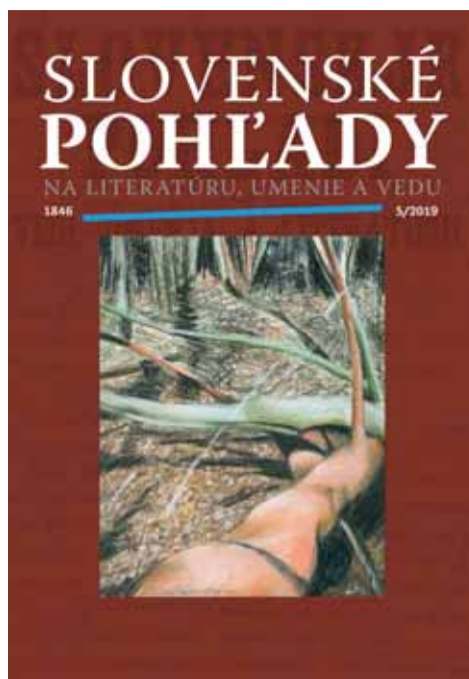
■ ŠTEFÁNIK OČAMI DETÍ

Jaroslav Rezník nám prináša ukážku z druhého rozšíreného vydania knihy o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, ktorého sté výročie úmrtia si pripomíname v týchto dňoch, pod názvom Oči plné oblohy. Lawrence Ferlinghetti, významný

predstavitel Beat generation, americký básnik, maliar, politický aktivista a spoluzakladateľ vydavateľstva City Lights Booksellers & Publishers, sa tento rok dožil úctyhodných sto rokov. Pri tejto príležitosti redakcia Slovenských pohľadov zaradila výber z jeho básnickej tvorby, ten je doplnený o spomienky Milana Richtera na ich spoločné stretnutia. Recenznej rubriky sedem x sedem sa zhostil Jozef Špaček.

■ TRADIČNÉ RUBRIKY

Slovenské pohľady trvalo prinášajú recenzie kníh domácich aj zahraničných autorov, pravidelné rubriky od Gustáva Murina Laboratórium, Miloša Ferko v Literárnom antikvariáte píše o humoristovi Stephenovi Leacockovi, prof. Ivo Pospíšil tradične nahliadne do literárnej tvorby v Čechách v rubrike Spoznať Moravu. V Zápisníku sa prof. Vincent Šabík lúči s Egilom Lejonom, nórskym novinárom a spisovateľom, človekom s vrúcnyim vzťahom k Slovensku. V príspevku Silueta

Ťažisko jeho tvorby je vo voľnej grafike, knižnej ilustrácii, komornej maľbe a tvorbe v architektúre. Za svoju prácu získal viaceré vysokých ocenení doma i v zahraničí. Jeho diela sú vo všetkých českých a slovenských galériách a početných súkromných zbierkach. V súčasnosti žije a tvorí na Myjave.

■ A ČO V JÚNI?

To číslo sa ešte len rodí. Uvedieme aspoň hlavné témy. Známa publicistka Gabriela Rothmayerová píše v úvodníku o drobných okradnutých ľuďoch, ktorými sa nezaobrá tlač ani justičné orgány. Július Lomenčík sa zamýšľa nad jazykom hnutia Za slušné Slovensko. Básnik Andrijan Turan píše „Poznámky z prechádzky“.

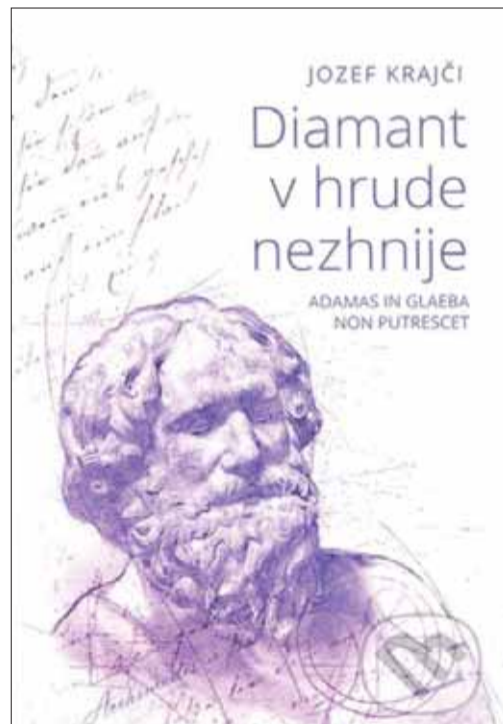
(Mňačko v klube) sa Jozef Čertík kriticky vracia k tejto postave slovenskej literatúry. Michal Valent pripomína sto dvadsiate výročie narodenia lekára Svetozára Štefánika. Ján Berger mapuje cesty maliarskej intuície Jany Pivovarnikovej. Dušan Mikolaj prichádza s príspevkom Naj Jánošík je Jozef Mokroš. Martin Jurčo hodnotí udeľovanie cien súťaže Grand Prix Svetozára Stračina. Ladislav Hrubý píše o maliarovi Ondrejovi Zimkovi pri príležitosti jeho osemdesiatin. Etela Farkašová predstavuje mesačník Nový život, periodikum vydávané v srbskom Báčskom Petrovci. Číslo tradične uzatvára rubrika od Štefana Haviara Pripomíname si. Výtvarný sprievod je vytvorený z diel od vynikajúceho výtvarníka Emila Sedláka.

Profesor Jozef Leikert priniesie esej Mal zostať navždy utajený – o koho ide, dozviete sa v čísle. Autorka pritažlivých poviedok a noviel nazvala aj svoj nový príspevok pritažlivo: Krásny je Neapol. Peter Cabada nám po rokoch približuje menej známe črty spisovateľa Dominika Tatarku a jeho vzťah k Matici a Martinu. Luba Šajdová priniesie rozhovor s osobnosťou slovenského alpinizmu Ivanom Fialom, Štefan Lazorišák: Vyrozpávané fúgou, Richterove a Matlákovéj básne... – to sú ďalšie zaujímavosti čísla – v zmysle pre každého čosi. Literárnym oživením sú humoresky Ondreja Sliackeho: Ako Pezinčania strúhali Turkom mrkvičku a Vozokanský lev... a ešte všeličo vrátane stálych rubrik.

Jozef Krajčí: Diamant v hrude nezhuje, Paneurópska VŠ Bratislava, 2018, 520 strán

Neprekonané múdrosti antických čias pre náš svet

KNIHA TÝŽDŇA

Najmenej polstoročie tu nik nevydal obsiahlejšiu knihu výrokov antických mysliteľov, básnikov, filozofov, štátnikov a rétorov. Posledne síce vyšla podobná zbierka profesora JUDr. Karola Rebru, ale to boli iba právnické výroky a výrazy, tak to aspoň oznamoval titul knihy, aj keď v mnohých prípadoch prekračovali hranice práva – a aj tá knižka vyšla už v roku 1984 (vydavateľstvo Obzor), čo je rovných tridsaťpäť rokov.

Univ. prof. Dr. h. c. PhDr. Jozef Krajčí má v tejto zbierke antických múdrostí a večných právd širší záber, siaha hlbšie do histórie, aj k neznámych prameňom, ktoré sa zachovali v antike, k múdrosti gréckych osobností a do latinských prameňov – bez ohľadu na tematiku. Kritériom bola pravda o živote, jeho úskaliach, vzťahoch medzi ľuďmi, pravde, práve, vypovedaná krátko a stručne, vecne či v podobenstve, básnicky alebo právnicko, všedne alebo vznešene, ale najmä múdro.

Je to úžasný prameň myšlienok, obohacujúci a evokujúci k ďalším úvahám. Najväčšou hodnotou citátov je ich jednoduchosť, stručnosť a nezlomnosť ich obsahu, pravda v abstrahovanej podobe, aj pravda jednoduchá ako všedná veta, ale s veľkým dosahom. Úžasná pomôcka pre všetkých, ktorí radi myslia a majú chuť svoje myšlienky formulovať stručne a jasne. Pre politikov a rétorov, ak majú v svojej výbave chuť rozmyšľať a povedať niečo, čo obohacuje súčasnosť. Pre spisovateľov a publicistov, ktorých každá veta môže inšpirovať k rozvíjaniu myšlienky. Vzácnosť tých výrokov nie je v tom, že ich môžeme použiť ako neobyčajne vhodný a prekvapivo originálny citát, ale v tom, že podnecujú naše myslenie, inšpirujú k domýšľaniu vypovedanej pravdy, obohacujú nás. Stačí, že si prečítate prvých pár strán a s hanbou zistíte, ako plytko a fádne sa v technicky záračnom 21. storočí vyjadrujeme, ako plocho a väčšinou len profesionálne rozmyšľáme, zanedbaní v mikropriestore svojej profesie alebo aktuálnych potrieb. Nie je to na prečítanie, ale na to, aby sme do nej nakúkali hladní po myšlienkach. Myšlienky, citáty, výroky sú v latinčine a v slovenskom preklade.

(jč)

MEMORIÁL

Istotne by si televízni diváci vedeli pred päťdesiatimi rokmi Daniela Michaeliho predstaviť aj na javisku, ale tí, čo si ho pamätajú ako herca televíznych inscenácií, mi možno dajú za pravdu, že pre ne bol svojou komornosťou ako stvorený – herec bez veľkých gest, nerušivo pôsobiaci v komornom prostredí divákovho bytu, skôr zádušný ako explozívny, a k tomu jeho pokojný a mákky basbarytón.

Akoby stvorený pre televíznu drámu

Jeho herectvom začínam preto, že istotne najviac utkvelo v pamäti, hoci on sám bol viac dramaturgom a režisérom, tam je aj jeho najväčší prínos do slovenského divadelníctva a najmä dramatických programov televízie. Bol spoluvorcom veľkého obdobia svetovej a slovenskej drámy v bratislavskej televízii, televíznych inscenácií, na ktoré sa spomína aj po šesťdesiatich rokoch – „bratislavské pondelky“ sa stali pojmom a nezabuduteľnou kapitolou slovenského divadelníctva i dejín bratislavského televízneho štúdia. Bola to odvážna a dokonale realizovaná idea predovšetkým dvoch osobností slovenského divadelníctva, ktoré sa priaznivou zhodou okolností stretli v správnom čase na správnom mieste – Ivana Terena a o desaťročie mladšieho Daniela Michaeliho, nehovoriac, pravda, o nadšencovi režisérovi televízie Ernestovi Stredňanskom, zlatej zostave vtedajších divadelných režisérov a neopakovateľnej hereckej generácii tých čias.

Daniel Michaeli sa narodil 23. mája 1929 v Martine, práve je to deväťdesiat rokov. Odišiel privčas – v roku 1990. Vyštudoval literatúru na filozofickej fakulte, začal pôsobiť na čerstvej Vysokej škole múzických umení ako vedúci katedry divadelných vied, hlavu mu však poplietla mágia televízie – vznikla dva roky predtým a práve si vytvárala umelecké redakcie – prišiel sem za dramaturga a scenáristu literárneho a dramatického vysielania. Čoskoro to skúsil aj s réžiou, aj s herectvom. Vynikol v celej tejto opojnej trojici. Napísal scenár tv. filmov a inscenácií – Pavilón č.6, Život Galileiho, Smrť sa volá Engelchen..., režiroval Prípady Evy Burdovej, Stromy zomierajú postojácky, Svetlo severu..., hral so Štefanom Kvietikom v seriáli Sám vojak v poli, v televíznych filmoch a hrách Vynes na horu svoj hrob, Sedem rokov inžiniera Hagaru, Mesto v dome, Vivat, Beňovský, Čenkovovej deti, Parížski mohykáni, Majster kat, dovedna v osemnástich postavách. Múdry a vládny človek. Majster svojich remesiel. Zasluguje si našu krátku spomienku.

(jč)

HUMORESKA

V roku 1938 v okupovaných Košiciach vzniklo Uhorské kráľovské štátne gymnázium s vyučovacou rečou slovenskou. Drobné detaily: zo šiestnástich profesorov gymnázia na maturitnom table bol jediný Slovák – Dr. Emanuel Teodor Böhm, významný slovenský pedagóg, politik a kultúrny dejateľ. Pod svoju fotografiu na table si chcel dať napísať svoje meno pekne po slovensky: najprv krstné meno, potom priezvisko. Riaditeľ mu to nepovolil, v Maďarsku sa píše najprv priezvisko. Keď pán profesor trval na svojom, pán riaditeľ rozhodol, že síce súhlasí, ale bude tam len skratka. A tak všetci profesori majú vypísané za priezviskom celé mená, len pán profesor má Dr. E. Böhm. Aj tak ho

ešte v tom roku zo školy a z celého maďarského školstva vyhodili. Dôvod – zapojil sa do slovenského národného hnutia a za ČSR bol členom Sokola...

Anča sa narodila a bola pokrstená ako Anna Rozďavená, otec Ján Rozďavený, matka Anna Rozďavená. Už počas strednej školy sa stala obľúbená medzi hráčmi miestneho hokejového tímu

želom sa stal maďarský národovec a lekár MUDr. Sarivariószike Tivadar. Trval na tom, že Anikó si musí zmeniť meno na maďarský spôsob. Ona si chcela ponechať svoje dovtedajšie

nad jeden a pol metra. Keďže kamera-man kamerou zaberá jej kopce a doliny častejšie ako meteorologickú mapu a prejavovoľ záujem spoznávať túto časť prírody aj bližšie, po čase vyletel z miesta aj on, aj Anča.

Sklamaná Anča sa odišla zotaviť do teplých krajín, kde spoznala miestneho šejka, ktorý ju pojal za svoju šiestu manželku. Manželstvom sa jej meno predĺžilo na pani Rozďavená Opacha MUDr. Sarivariószike Tivadarné Anna Umrizomri Fatima. Žiaľ, manželstvo netrvalo dlho. Na prechádzke mestom si všimla, že spod burnusu pána manžela visí akási šnúrka, chcela ju odstrániť a potiahla ju. Zostala po nich jama s priemerom štyri metre, päť vdov a náhrobný kameň dlhý dva metre. Nech je jej zem arabská ľahká.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

O prechyl'ovaní, uchyl'ovaní a iných gramatických fig'och

V tlači, televíziách, bulvári a politike začína prevládať zámena priezvisk so životopisom. Zatiaľ len u žien. Nevedno prečo len u žien. Vďaka menám a priezviskám celebritných dám i nedám vieme, kto s dotýčnou bol manželom. Na poradi nezáleží. Na osudoch istej celebrity miestneho významu si to predvedieme. Dopredu (ako v americkom filme) upozorňujeme, že mená v ďalšom pokračovaní sú vymyslené...

a tesne pred pôrodom vstúpila do stavu manželského s rozohrávačom Ďurom Opachom. Keďže si chcela zachovať spomienku na svoju kariéru, prijala meno manžela ako prídavok, navyše bez prechyl'ovania. Ved' Slovensko je len taká diera sveta aj s jeho zastaralými zvykmi. Jej meno bolo teda Anna Rozďavená Opacha. Keď si Ďuro zlomil nohu a prestal prispievať do rodinnej pokladnice, rozviedla sa a novým man-

ženou. Tak sa z Anče stala plným menom a titulom pani Rozďavená Opacha MUDr. Sarivariószike Tivadarné Anna. Bez veľkých štúdií tak prišla aj k titulu.

Okienka pre napísanie mena vo formulároch začínali byť krátke. Keďže jej pobyty si všimol aj majiteľ oblastnej televízie, dostala miesto moderátorky zodpovednej rubriky Počasie. Stala sa celebritou. Jej celé meno sa dalo prečítať len na obrazovkách s uhlopriečkou

Belo MAJESKÝ (1908 – 1939): Slovák, poctivý člen Finančnej stráže a hrdina

Strelbu začali podnapiť maďarskí provokatéri

Text a archívne foto: Martin LACKO

Rok 1945 rozhodujúcim spôsobom nalomil beh slovenských dejín i pamäťovú politiku štátu. Tí, čo riskovali svoje životy za Slovenskú republiku, boli zrazu trestaní, prenasledovaní, prípadne mali upadnúť do zabudnutia. Naopak, hrdinami sa stali tí, čo bojovali za obnovenie Československej republiky. Aj keď sa po páde komunistického režimu v roku 1989 mohli niektoré zabudnuté osudy pripomenúť, celkový trend vyzdvihovania československej štátnej idey a jej protagonistov a zatracovania idey slovenskej štátnej samostatnosti a jej stúpcov sa, paradoxne, nezmenil ani po deklarovaní zvrchovanosti SR a obnove samostatnosti v roku 1993. Príkladom je aj osud zabudnutého hrdinu Bela MAJESKÉHO.

Vojtech (Belo) Majeský sa podľa farskej matriky narodil 27. septembra 1908 v Urminciach. Pochádzal z roľníckej rodiny. Jeho otec Štefan Majeský (1874 – 1965) sa vyučil za klampiara v Medzeve. Keď zdedil hospodárstvo, stal sa gazdom na dedovizni. S manželkou Matildou, rod. Šašváryovou (1878 – 1946), mali dovedna desať detí: päť chlapcov, päť dievčat. Všetky dievčatá a jeden chlapec dosiahli učiteľské vzdelanie. Vojtech bol slobodný. Mal pôvodne prevziať gazdovstvo. Bol slušným, tichým a svedomitým človekom a slovenským národovcom. Bol rád, že sa mu podarilo stať sa členom Finančnej stráže (FS).

MAĎARSKÁ AGRESIA

Význam tejto ozbrojenej zločky štátu vzrástol od septembra 1938, keď sa územie južného Slovenska a Podkarpatskej Rusi stalo terčom opakovaných ozbrojených prepádov a teroristických útokov zo strany maďarských ozbrojených zložiek. Maďarsko sa neuspokojilo ani so ziskami z Viedenskej arbitráže 2. novembra 1938, keď rozhodnutím Nemecka a Talianska získalo vyše dvadsať percent územia Slovenska a dvanásť percent územia Podkarpatskej Rusi. A hoci Maďarsko diplomaticky uznalo Slovenský štát ako prvé, 15. marca 1939, už 23. marca 1939 ho prepadlo. Vyše štyridsaťtisíc vojakov z územia Podkarpatskej Rusi, ktorí Maďari so súhlasom A. Hitlera 14. – 18. marca 1939 úplne obsadili, vpadlo na územie okresov Snina a Sobrance. Do konfliktu sa zapojilo letectvo, obrnené jednotky, delostrelectvo i pešiáci. Rodiace sa armáde sa však územia späť vybojovať nepodarilo a už 25. marca bolo na príkaz Berlína nariadené prímierie. Aj napriek nemu však na niektorých miestach frontovej línie boje pokračovali.

SMŔŤ FINANCA

Okrem samotných bojov počas

Mladý Belo MAJESKÝ bol ďalšou obeťou nezmyselnej Malej vojny, ktorú vyvolala maďarská iredentistická agresia. Dnes si na neho nikto nespomína.

Malej vojny príslušníci maďarských ozbrojených zložiek aj po vyhlásení prímieria rôznym spôsobom viackrát porušili vzájomnú štátnu hranicu. Tak večer 2. apríla vtrhol oddiel dvadsiatich až tridsiatich piatich mužov pod velením istého podporučíka do obce Hrašovík, južne od Košíc. Ako uvádza historik Pavel Mičianik, o pol deviatej večer Maďari miestneho hostinského prinútili otvoriť hostinec. Keď sa posilnili alkoholom, zaplatili a vyšli von. Tam narazili na dvoch príslušníkov Finančnej stráže, a to dozorcú Alberta Želinského a pomocného dozorcú Bela Majeského, ktorí boli práve na pochôdzke. S financmi šiel aj obyvateľ Hrašovíka Ján Kovér, ktorý sa vracal na bicykli z Kráľoviec a financi ho na

okraji Hrašovíka legitimovali. Maďarskí vojaci na nich po slovensky zakričali: „Stoj, ruky hore!“ Dozorca Želinský, ktorý šiel ako prvý, zakričal: „Kto si!“ Po druhej výzve začali Maďari strieľať. Slovenskí financi si kľakli a paľbu opätovovali. Želinský stihol vystreliť len raz, keď bol ranený do nohy. Vykrikoval a spadol. Keďže nemohol strieľať, odplazil sa k potoku do priekopy. Majeský pobehol niekoľko krokov vpred na voľné priestranstvo a sám strieľal na útočníkov. Tí zasiahli aj jeho. Prestrelka sa začala o 20.45 a trvala asi desať minút. Majeský sa tiež odplazil do priekopy pri potoku, kde však skončil. J. Kovér utekal preč. Maďari strieľali aj na neho, no nezasiahli ho. Napokon sa mu podarilo ukryť do

maštale. Do prestrelky sa zapojila tiež hliadka desiatich, možno dvanástich slovenských vojakov z Rozhanoviec, ktorí boli zakopaní pri Toryse. Použili aj guľomet. Ich paľba zahnila Maďarov za hranice. Raneného Želinského po skončení prestrelky našiel a ošetril Ján Kovér. Potom ho odviezli do prešovskej nemocnice. Majeského spochiatku nevedeli nájsť. Až po dvoch hodinách našli jeho už nehybné telo pri potoku poniže obce. Četnícka hliadka našla na druhý deň ráno na mieste prestrelky dva maďarské ručné granáty, desať zásobníkov a asi päťdesiat vystrelených maďarských nábojníč. Na maďarskej strane bol údajne tiež jeden mŕtvy a traja ranení vojaci. Celý incident na návrh slovenského styčného

dôstojníka kpt. Bela Mládka 4. apríla vyšetrovala zmiešaná slovensko-maďarská komisia. Občania Hrašovíka potvrdili, že maďarskí vojaci boli v obci najmenej štyrikrát. Vedeli pritom, že sú na území Slovenského štátu. Major Sárdossy uznal vinu maďarskej strany za porušenie hraníc i za smrť jedného a zranenie druhého príslušníka finančnej stráže. Napriek tomu odmietol zápisnicu z vyšetrovania podpísať.

PAMÄŤ HRDINU

Ostatky financa Majeského boli 3. apríla 1939 prevezené do Rozhanoviec, odkiaľ si ich jeho otec na druhý deň previezol. Hneď po smrti bol pokladaný za hrdinu, ktorý položil svoj život na oltár obrany hraníc vlasti. Premiér Jozef Tiso a minister národnej obrany generál Ferdinand Čatloš pri návšteve Michaloviec, ktoré boli centrom obrany východného Slovenska 29. júna 1939, udelili jeho otcovi, ako aj ďalším obrancom, vyznamenanie Za hrdinstvo.

V zdôvodnení vyznamenania vojenský dokument uvádza: „Štefan Majeský, roľník, Urmince, okres Topoľčany, ktorý vychoval svojho syna, neobohého Belu Majeského, finančného strážníka, tak, že má byť príkladom všetkým synom slovenského národa, lebo sa zaslúžil o slovenskú vlasť takto: Keď v noci 2. apríla 1939 spozoroval, že maďarské vojsko obsadilo Hrašovík, bez bázně spolu s Albertom Želinským postavili sa proti 35-člennej presile a bojovali, kým Majeský Belo mŕtvy nepadol a Želinský Albert ťažko ranený tiež neklesol. Ich hrdinské chovanie je tým obdivuhodnejšie, že mali možnosť ustúpiť, ale s nasadením vlastného života do posledného dychu hájili slovenskú vlasť, svoj slovenský štát. Preto vyznamenanie za hrdinstvo bolo udeľené otcovi tohto hrdinu.“

Hrdinom bol aj pre rodnú obec, ktorá 14. marec 1939 nadšene privítala. A práve na prvé výročie štátnej nezávislosti mu rodáci odhalili pamätnú tabuľu. Dočasne ju umiestnili na budovu rímskokatolíckej ľudovej školy. Po odhalení pamätníka padlým z prvej a druhej svetovej vojny 29. septembra 1940 bola premiestnená naň. Po roku 1945 však bola odstránená, a pravdepodobne zničená. Jeho meno sa nesmelo uviesť ani na novší pamätník padlým z druhej svetovej vojny. Podnes tak jedinou pamiatkou, ktorá obeť Bela Majeského pripomína, je (zanedbaný) náhrobník na miestnom cintoríne.

Život a dielo kňaza Juraja HOLČEKA si zaslúžia našu pozornosť

Nenávideli ho zaslepení, čo nechceli dopriať ľudu kultúru

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

K osobnostiam, ktorých život a dielo si zaslúžia našu pozornosť, patrí aj Juraj HOLČEK (1811 – 1869), ktorého životný príbeh sa uzavrel pred sto päťdesiatimi rokmi. Patril k tým osobnostiam nášho národného obrodenia, čo stáli pri zrode Matice slovenskej a starali sa o rozvoj kultúry a vzdelanosti nášho ľudu.

V rodinnom kruhu mu vštepovali lásku k slovenskému ľudu, v čom ho utvrdzovali i jeho učítelia. Mladý Juraj sa rozhodol pre kňazskú dráhu. Študoval v Modre, Bratislave, Komárne, Segedíne, Trnave. V roku 1835 sa naplnil jeho životný cieľ – vysvätil ho za kňaza. V tom roku prišiel ako administrátor do Slováckmi osídlenej pilišskej obce Kostolec (Kestúc) pri Ostrihome, kde zastúpil chorého farára. Ešte v tom istom roku ho preložili do Majcichova, kde pôsobil ako kaplán. V rokoch 1836 – 1837 bol administrátorom v Jablonici a potom opäť takmer sedem rokov kaplánom v Trstíne. Miesto farára, a tým aj prvú faru dostal v roku 1843 vo Veselom pri Piešťanoch, odtiaľ v roku 1848 prešiel do Dolného Ohaja. Na fare v Dolnom Ohaji – s filiálkou Hul, pôsobil sedem rokov. V roku 1865 nastúpil na posledné miesto svojho pôsobenia na faru do Jasovej (okres Nové Zámky), kde bol až do svojej smrti 4. mája 1869.

OBETAVÝ MECÉN

Na všetkých pôsobiskách popri svojej práci duchovného pomáhal nadaným študentom pri ďalšom vzdelávaní a ako ich mecén mal radosť, že z mnohých sa stali poprední odborníci v zvolených odboroch. Aktívne sa zapájal do budovania škôl v obciach, kde pôsobil, dokonca v nich sám aj vyučoval. Venoval sa vinohradníctvu a zaujímal sa aj o ľudové liečiteľstvo. Pozorne sledoval životnú cestu mnohých nadaných študentov, ktorým pomáhal na ceste za úspechom. K týmto študentom patrili Ján Holček – vo Viedni zostrojil vodný stĺpový stroj, Štefan Noel – vyštudoval maliarstvo, a Ján Luca – autor viacerých vynálezov vo Viedni. Juraj Holček ako zakladateľ alumnea pri banskobystričkom gymnáziu často odprevádzal svojich kandidátov na štúdiá.

Juraj Holček sa venoval aj publicistickej činnosti, vo svojich príspevkoch poukazoval na problémy pospolitého ľudu. Podporoval vznik a činnosť spolkov triezvosti, ktorých

ústrednou myšlienkou bola obrana pospolitého ľudu pred pijanstvom. Svoj prvý spolok založil počas pôsobenia vo Veselom. Osobne sa stýkal s viacerými významnými osobnosťami slovenského národného života. Ján Francisci vo svojich spomienkach ho opisuje, ako viedol štyroch detvianskych mládencov na Slovanský ples do Viedne na fašiangy v roku 1850: „Na Ohaji sme zatiahli na nocľah k Ďurkovi Holčekovi, tamojšiemu katolíckemu farárovi, ktorého sme síce na takej ceste prekvapili, ale nám bol rád, učasťoval a vystrojil nás všetkých hojne a ochotne...“

SLOVENČINA A TATRÍN

Do roku 1846 bol Juraj Holček ako katolícky farár tvrdým bernolákovcom. V auguste 1846 v 38. čísle Orla Tatranského uverejnil Osvedčenie, že prečítanie Štúrovho spisu Nárečja slovenskúho ho presvedčilo a pripája sa k stredoslovenčine ako spisovnému jazyku. O rok neskôr prostredníctvom časopisu Orol Tatranský pozval všet-

kých zakladateľov spolku triezvosti k nemu do Veselého na poradu, kde sa vtedy dohodli na prístúpenie k spoločnej slovenskej veci. V roku 1847 sa zúčastnil na výročnom zhromaždení prvého celoslovenského kultúrneho spolku Tatrín v Čachticiach, kde prítomní najväčšiu pozornosť venovali kodifikovaniu spisovného jazyka. V tom istom roku z dôvodov schválenia stanov spolku, deputácia členov Tatrína, v ktorej bol aj Holček, obrátila sa na vládu a snem o potvrdenie stanov. Udalosti na jar v roku 1848 zmarili tento zámer. Holček nechýbal ani medzi účastníkmi memorandového vyslanectva v Pešti 27. júna 1861.

PAMÄTNÝ ROK

O založení Matice slovenskej napísal: „... Tento rok je pamätný, pretože slovenský národ dostal povolenie zriadiť si literárny spolok pod menom Matica. Na tento spolok behom roka chudobný slovenský národ, túžiaci po vlastnej kultúre, prispel 100 tisíc zlatých. Prvý zjazd Matice sa usku-

Busta národno-obrodeneckého buditela Juraja HOLČEKA v Jasovej od sochára Tibora Szilágyiho.

točil v Turčianskom Sv. Martine. Na tomto zjazde som sa zúčastnil aj ja ako zakladateľ Matice. Za toto ma mali v nenávisť zaslepení, ktorí nechceli dopriať ľudu kultúru...“

Vo svojich zápiskoch sa okrem významných kultúrno-politických udalostí zameriaval aj na otázky týkajúce sa poľnohospodárstva. Juraj Holček nám v nich približuje vierohodné obdobie, v ktorom žil, jeho zmysľovanie a úsilie o zlepšenie životnej úrovne a vzdelanosti nášho ľudu. Dnes s úctou spomínajú na osobnosť Juraja Holčeka všade tam, kde v minulosti pôsobil.

Päťdesiat rokov existencie folklórneho súboru Juraja HOLČEKA Tri slávnostné výročia v jeden deň

Text a foto: (hr)

V nedeľu 5. mája vládla v Dolnom Ohaji sviatočná atmosféra. V tento deň si obyvatelia obce pripomenuli tri výročia: päťdesiate výročie založenia folklórneho súboru Juraja Holčeka, sté výročie úmrtia Milana Rastislava Štefánika a sto päťdesiate výročie úmrtia Juraja Holčeka. V predpoludňajších hodinách sa v obci uskutočnila slávnostná svätá omša, po ktorej sa konal akt kladenia vencov k buste Juraja Holčeka.

Na podujatí sa zúčastnila i poslankyňa Národnej rady SR Eva SMOLÍKOVÁ (vpravo), ktorá je aj obyvateľkou obce Dolný Ohaj.

Popoludní sa naplnila sála kultúrneho domu, aby Ohajčania i hostia – poslanci Národnej rady SR, predstavitelia cirkví, kultúrnych a spoločenských organizácií, spoločne oslávili päťdesiat rokov existencie folklórneho súboru Juraja

Holčeka. Člen obecného zastupiteľstva a moderátor podujatia Jozef Hajtman v prestávkach medzi jednotlivými piesňovými blokmi priblížil prítomným činnosť speváckeho súboru, ktorý vznikol pred päťdesiatimi rokmi.

■ OHAJSKÉ LUDOVÉ PIESNE

Dolnoohajčania chceli pôvodne oslaviť výročie súboru v roku 2018, keďže vznikol v roku 1968, ale pre objektívne príčiny sa im to podarilo až teraz. Zároveň si v tomto období spomínajú aj na kňaza,

slovenského národného buditeľa Juraja Holčeka. Článok o ňom je na desiatej strane tohto vydania SNN. Folklórny súbor sa počas svojej päťdesiatročnej činnosti predstavil v mnohých obciach i mestách našej vlasti pod vedením dirigenta Ondreja Kuruca (do roku 1972) a Vojtecha Slobodníka, učiteľa, neskoršieho riaditeľa základnej školy. Vystupoval so scénkami na mnohých kultúrno-spoločenských podujatiach v mestách a obciach Slovenska a v roku 2002 aj v Selenči vo Vojvodine. V roku 2006 zaspievali vianočné koledy i u prezidenta Slovenskej republiky. Súčasťou spomienkovej slávnosti bolo tiež uvedenie CD Ohajské ľudové piesne do života, ktoré pokrstila poslankyňa Eva Smolíková, rodáčka z obce Dolný Ohaj. Vo svojom slávnostnom príhovore poďakovala všetkým tým, ktorí sa pričínili o vynikajúcu prácu v súbore: „Neoslavujeme iba päťdesiat rokov súboru ako takého, ale oslavujeme päťdesiat rokov mnohých životov, mnohých životov nádherných ohajských žien, ohajských mám a ohajských otcov, ktorí stáli na tomto javisku a kdekoľvek na Slovensku reprezentovali nádherné slovenské piesne, slovenské slovo, a prvom rade náš Ohaj i sami seba. Nikdy sa nestalo, že by ste urobili našej obci, sami sebe, Pánu Bohu hanbu vo svete alebo doma. Robili ste jej dobrý chýr, a stále aj robíte. Pesnička, dobrá nálada, krásne slovo, naše kroje, ktoré nie sú veľmi bohaté, ale sú preťkané prácou, pracovitosťou našich žien a mužov, to je naozaj nádherna.“

Autorka Jitka ROŽŇOVÁ predviedla aj pomyselnú plavbu po rieke Od básne k Dunaju

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Literárny klub GENERÁCIE bol organizátorom literárneho pásma Od básne k Dunaju. Účastníci podujatia, ktoré sa konalo 4. mája 2019 v priestoroch Knížnice Antona Bernoláka, sa oboznámili s básnickou a prekladateľskou tvorbou Jitky ROŽŇOVEJ.

Vysokoškolská učiteľka, spisovateľka novinárka, publicistka a prekladateľka Jitka Rožňová prítomným priblížila nielen svoju tvorbu, ale previedla ich aj pomyselnou plavbou po rieke Dunaj cez básne z antológie poézie klasikov, ktoré sú obsahom knihy Veľký pán Dunaj. Antológia prináša v origináloch a v prekladoch do slovenčiny vybraných spravidla desať básní od desiatich básnikov klasikov národných literatúr z každého podunajského štátu, t. j. z Nemecka, z Rakúska, zo Slo-

venska, z Maďarska, z Chorvátska, zo Srbska, z Bulharska, z Rumunska a z Ukrajiny. Na príprave tohto diela sa Jitka Rožňová aktívne podieľala prekladom básní maďarských autorov do slovenského jazyka. Podujatie bolo rozdelené do troch blokov. V prvom bloku v podaní členiek LK Generácie, ako aj Jitky Rožňovej odzneli jej najnovšie verše. V druhom bloku boli prezentované ukážky z jej prekladateľskej tvorby. Tretí blok otvorila hudba – valčík Johanna Straussa ml. Na

krásnom modrom Dunaji, po ktorom nasledovali básne o Dunaji v preklade autorky.

Jitka Rožňová sa narodila v Českom Brode. Od dvoch rokov žije v Nových Zámkoch. Stredoškolské štúdium absolvovala v Bratislave. Od skončenia doktorandského štúdia prednáša na Katedre žurnalistiky FF UKF v Nitre. V súčasnosti žije a tvorí v Nových Zámkoch a v Bratislave. Prekladá z maďarského jazyka najmä krásnu a umenovednú literatúru. Podieľa sa na organizovaní

Autorka Jitka ROŽŇOVÁ predstavila prítomným svoju tvorbu.

literárnych podujatí a festivalov, vedie a publikuje rozhovory, recenzie. Je držiteľkou viacerých ocenení za poetickú tvorbu. Jitka Rožňová je aktívna aj v Literárnom fonde, spolupracuje s Maďarským inštitútom v Bratislave, OZ Bratislavské rožky a i.

Matičiarci vo Valči si pripomínajú osemdesiate piate výročie svojho odboru Spoznávali obec i seba na fotografiách

Text a foto: Ján LUČAN, predseda MO MS vo Valči

Zaujímavú výstavu pod názvom Valča na fotografiách, ako ju poznali občania v I. polovici 20. storočia si mali možnosť prezrieť návštevníci v marci a apríli. Výstavu zorganizoval MO Matice slovenskej vo Valči najmä zo starých fotografií v zbierke Jaromíra Meriáča.

■ ROZVOJ OBCE

Boli v nej fotografie centra obce, v súčasnosti prebudovaného na nepoznanie. Pôvodné staré domy, prevažne drevenice, na základe schválených zastavovacích plánov na jednotlivé lokality vedenie obce odkúpilo od vtedajších majiteľov a dalo zbúrať. Tak vznikli vhodné priestory a možnosti výstavby verejných objektov a zelene v centre obce. V roku 1975 tu vybudovali

Občania obce si so záujmom prezreli staré dokumentárne snímky o histórii Valče.

Pamätník SNP, neskôr Penzión Rosa a v roku 2010 Supermarket COOP Jednota SD. Najmä príslušníci staršej generácie sa spoznávali na fotografiách zo školských rokov a spomínali na bývalé „staré bubny s výškovým prepadom vody“, ktoré slúžili na odrážanie vody na mlynský náhon, kde sa v letných mesiacoch ako deti radi kúpali.

■ VÝROČIE MO MS

Aj niektoré ďalšie objekty a cesty prešli v posledných rokoch výraznými premenami a prispeli k súčasnému kvalitnejšiemu, krajšiemu vzhľadu obce. Aj touto výstavou, ako aj ďalšími pripravovanými podujatiami v tomto roku si MO MS vo Valči pripomína osemdesiate piate výročie založenia.

MATIČNÉ DEPEŠE

Milodara
pre Vansovú

Miesto posledného odpočinku Terézie Vansovej v Banskej Bystrici je národnou kultúrnou pamiatkou. Často ho navštevujú rodáci, turisti, žiaci a študenti škôl. Bohužiaľ, je v havarijnom stave. Mesto Banská Bystrica pristúpilo k demontáži zvislých nápisných dosiek trojhrabu. Obraciame sa preto na všetkých dobrých ľudí či podnikateľov s výzvou na záchranu a opravu miesta posledného odpočinku tejto vzácnej ženy a jej rodiny. Každý môže finančne prispieť na účet zriadený zvolenským seniorátom:

IBAN:
SK78 0900 0000 0000 7162 8540
Variabilný symbol: 20190531
Správa pre prijímateľa:
Milodara pre Vansovú

Deň regiónu trochu inak

Základná škola svätého dona Bosca v Zlatých Moravciach je už piaty rok organizátorkou zaujímavého podujatia, počas ktorého sa snaží zavádzať regionálnu výchovu a tradičnú ľudovú kultúru do výučby. O spoluprácu na tomto podujatí oslovila škola tento rok Maticu slovenskú. S pomocou Domu Matice slovenskej v Nitre aktuálny ročník Dňa regiónu trochu inak vyhodnotili organizátori za najsilnejší. Zmyslom projektu je, aby sa žiaci počas celého deväťročného štúdia dostali do kontaktu s pôvodnými technikami a so starými remeslami, ako sú napríklad tkanie, pletenie z prútia, práca s hlinou a drôtom či zdobenie kraslíc. Novinkou tohto ročníka boli prednášky Domu MS v Nitre na tému ľudového odievania, slovenského ornamentu a prierez hudobnou tradíciou s ukázkami jedinečných ľudových nástrojov matičiarov z Mojmiroviec Márie a Roberta Žilíkovcov. Súčasťou prednášok boli aj bohaté ukážky krojov zo súkromnej zbierky Folklórnej skupiny Rocháň z oblasti Sľažany s výkladom matičiarky Michaely Šabíkovej, doplnené o kroje z Obyč a Tekova. Svadobný kroj zo Sľažan si dokonca mohli žiaci vyskúšať aj s ukážkou čepčenia nevesty a jedinečným špecifikom slovenského kroja – bohato vyzdobenou partou.

Počas celého dňa sa školou ozývali melódie ľudových nástrojov a spontánne nápevy piesní v podaní žiakov. Na tomto podujatí spoznávajú žiaci každý rok nové remeslo a získavajú nové zručnosti, ale môžu si pozrieť aj množstvo jedinečných žiackych výrobkov s vysokou estetickou úrovňou.

Nikola RECHTORISOVÁ
Dom MS v Nitre

OČAMI MATIČIARA

Pre niekoho to bol rodinný výlet, no pre nás čas plný nezabudnuteľných zážitkov. Začal sa o piatej hodine ráno, čo mnohých odvrátilo od úmyslu zúčastniť sa na ňom. Našu výpravu však včasná hodina neodradila a bola prítomná aj na ranných službách Božích venovaných Milanovi Rastislavovi Štefánikovi. Počasie nám síce nebolo naklonené, ale aj tak sme slávnostne oblečení vystúpili na Bradlo. Prvý dojem nebol príjemný pre množstvo dezorientovaných návštevníkov, ale uvedomili sme si, že je skvelé vidieť, koľko ľudí aj v súčasnosti má záujem o nášho „Najväčšieho Slováka“.

Mladí matičiari na potulkách

Vlajky Matice slovenskej sme počas celej cesty držali vzpriamene, aby každý vedel, že aj my sme tu.

Ďalšia naša cesta viedla do Nového Mesta nad Váhom, kde sme boli na vynikajúco zorganizovanej spomienke na tragické úmrtie M. R. Štefánika. Podujatie uvádzala skvelá moderátorka. Hostami večera boli Filip Jančík a Adela Vinczeová. Večer plný filozofických otázok a odkrytých právd o Štefánikovom živote nám dobil baterky, ukázal generálovu ľudskosť, úprimnosť a pokoru z diela Jozefa Banáša a predstavil ho aj ako vedca astronóma.

Život generála Milana Rastislava Štefánika je pre nás mladých príkladom a podnetom na zamyslenie, ako zmeniť svoj postoj k životu. Nepýtal sa, čo ľudia robia pre neho, ale položil si otázku, čo on môže spraviť pre nich. A prebil sa, pomohol. OMM Jozefa Kozáčka Zvolen vďačí nášmu hrdinovi za vzorný a príkladný život. Aj kvôli nemu máme právo nazývať sa Slovámi.

Ondrej BARANEK

Kozmonaut Ivan BELLA letel do vesmíru pred dvadsiatimi rokmi

Osem kozmických dní programu Štefánik

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Slovenský kozmonaut Ivan Bella bol tristo osemdesiatym piatym človekom, ktorý bol vo vesmíre. Jeho príprava na vesmírnu misiu trvala jedenásť mesiacov. Pri výberovom konaní absolvoval mnoho psychologických a lekárskeho testov. Po tom, ako bez problémov zvládol všetky záťažové testy, bolo rozhodnuté, že slovenský kozmonaut poletí na stanicu Mir v Sojuze TM-29.

Kozmonaut Ivan BELLA

Gagarinova rampa na Bajkonure

Ivan Bella pracoval vo výskumnom programe Štefánik na realizácii šiestich vedeckých projektov, z ktorých štyri boli z oblasti medicíny, jeden z oblasti biológie a jeden z fyziky. Vo vesmíre prežil takmer osem dní. Jeho výskumná misia odštartovala do vesmíru 20. februára 1999 z kozmodrómu Bajkonur v Kazachstane na palube kozmickej lode Sojuz-TM, na Zem sa vrátil 28. februára spolu s Gennadijom Padalkom v Sojuze

TM-28. Najnáročnejšie boli podľa neho prvé dni vo vesmíre, keď sa jeho organizmus postupne musel prispôbiť podmienkam bezvážového stavu a zároveň plniť zadané úlohy. Počas uplynulých dvadsiatich rokov sa prvý slovenský kozmonaut zúčastnil na množstve besied, na ktorých odpovedal na zvedavé otázky detí i dospelých. Aj obyvatelia Nových Zámok sa potešili, že Ivan Bella prijal ich pozvanie na

besedu, ktorá sa uskutočnila 25. apríla 2019 v priestoroch Domu kultúry.

Beseda sa skladala z troch častí. V prvej časti si účastníci podujatia pozreli dokumentárny film, následne im Ivan Bella priblížil obdobie teoretickej i špeciálnej – praktickej prípravy na let do vesmíru. Záver besedy patril autogramiáde a spoločnému fotografaniu.

Matičný festival Detské rozprávkové Košice mal svoje neopakovateľné čaro

Recitovali rozprávky, hoci nevedia čítať

Text a foto: Pavol IŽO

V utorok 7. mája 2019 v rámci Dní mesta Košice sa v reprezentačných priestoroch Slovenského technického múzea na Hlavnej ulici v Košiciach konal už pätnásty ročník krajského matičného festivalu detí v prednese slovenských rozprávok Detské rozprávkové Košice. Hlavnými organizátormi boli MO MS Košiciach-Myslave, mesto Košice a STM v Košiciach. Súťažili recitátori z obidvoch krajov východného Slovenska – a to ani jeden z nich nevedel čítať.

Spokojní malí víťazi recitátorskej súťaže detí

Do záverečnej gala prehliadky postúpilo osemnásť detí od štyroch do šiestich rokov. Vystúpenia škôlkarov napriek ich veku mali výbornú úroveň. Festival slávnostne otvoril generálny riaditeľ STM v Košiciach Eugen Labanič spolu s riaditeľkou MŠ Húskova v Košiciach Svetlanou Maleckou.

Súťažiaci deti vystúpili s rozprávkami od Kristy Bendovej, Márie Rázusovej-Martákovéj, Jany Beláčičovej, Jozefa Pavloviča, Jany Humeníkovej, Daniela Heviera a od iných našich popredných literátov. Ceny do tohto krajského matičného festivalu venovali primátor mesta Košice Jaroslav Polaček

a MO MS v Košiciach-Myslave. Všetky recitujúce deti boli za svoje vynikajúce výkony odmenené farebnými diplomami Matice slovenskej, krásnymi rozprávkovými knihami a balíčkami čokoládových dobrôt, ktoré darovali nový riaditeľ obchodnej spoločnosti Metro Košice Rastislav Kaščák a zakladateľ festivalu František Mrva. „Nedá mi, aby som nespomenul spoluorganizátorov matičného festivalu Detské rozprávkové Košice, bez ktorých by sa takéto náročné detské podujatie, ktoré je jediné tohto druhu na celom Slovensku, nedalo vôbec uskutočniť. Sú to generálny riaditeľ STM v Košiciach Eugen Labanič a jeho námestník Ján Melich, ktorí sa postarali o skvelú logistiku akcie, a riaditeľka MŠ Húskova v Košiciach Svetlana Malecká, ktorá už roky zabezpečuje náročný výber po jednotlivých materských školách v Košiciach,“ zdôraznil na záver predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, v čísle SNN 16–17/2019 sme sa pýtali na autora najstaršieho svedectva o slávení Veľkej noci. Správna odpoveď bola, že najstaršie svedectvo o slávení Veľkej noci pochádza od Melita zo Sárd, ktorý žil v 2. storočí. Spomedzi správnych odpovedajúcich sme vyžrebovali nasledujúcich čitateľov: Stanislav Hargaš, Bratislava; Ladislav Gábel, Košeca; Daniel Búlik, Banská Bystrica.

Zároveň ponúkame ďalšiu súťažnú otázku o knižné ceny:

• Ako sa volá člen výboru Matice slovenskej, ktorý sa zaujíma o otázky slovenskej vzájomnosti?

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do týždňa od vyjdenia tohto vydania SNN.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

PRIPOMÍNAME SI

18. mája

– pred sto štyridsiatimi piatimi rokmi zomrel vydavateľ a knihkupec Gašpar Fejérpatyky-Belopotocký (1794 – 1874)
– kráľ vodného slalomu Michal Martikán má štyridsať rokov

19. mája

– pred sto sedemdesiatimi piatimi rokmi (1844) odovzdala slovenská deputácia rakúskemu arcivojvodovi Ľudovítovi nový prospobis, týkajúci sa práv Slovákov a národov v Uhorsku
– stodvadsať rokov od narodenia generála letectva Jána Ambruša (1899 – 1994), pred vojnou držiteľa svetového rekordu v dĺžke letu jednomiestneho lietadla, stíhača britského letectva v druhej svetovej vojne, po prevrate 1948 emigranta

– pred sedemdesiatimi rokmi zomrel spisovateľ Peter Jilemnický (1901 – 1949), autor sociálnych románov
– okrúhle jubileum oslávi herečka Zdena Studenková

– päťdesiatpäť má olympijský víťaz a dodnes duša slovenského tenisu Miroslav Mečíř

20. mája

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi (1994) na Vodnom vrchu pri Bratislavskom hrade otvorili novú budovu NR SR

21. mája

– stodevätidesať rokov od narodenia výtvarného fotografa Eduarda Koziča z Dubnice (1829 – 1874), ateliér mal v dnešnej budove veľvyslanectva USA na bratislavskom Hviezdoslavovom námestí

– pred sto štyridsiatimi rokmi sa narodil maliar Gustáv Mallý (1879 – 1952); v jeho súkromnej škole sa učili o. i. Ľudovít Fulla, Cyprián Majerník, Ján Mudroch i Koloman Sokol

– v roku 1969 futbalisti Slovana Bratislava s trénerom Michalom Vičanom vyhrali Pohár víťazov pohárov nad FC Barcelona 3:2, góly: Cvetler, Hrivnák a Ján Čaplovič; 50. výročie

22. mája

– dvestodesať rokov, čo pri Viedni v roku 1809 vojská našej monarchie porazili Napoleona; bola to jeho prvá porážka, v bitke padol takmer celý slovenský Alexandrov pluk

23. mája

– pred sedemdesiatimi rokmi vypukla v Trstenej vzbura; ľudia bránili farára pri odvlečení, zasiahli jednotky ŠTB (1949)

– štyridsať rokov, čo sa v Jaslovských Bohuniciach spustil prvý blok jadrovej elektrárne s výkonom 440 megawattov (1979), dnes už (zbytočne skoro) odstavený

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil vynikajúci herec, režisér, scenárista a dramaturg Daniel Michaeli (1929 – 1980), iniciátor bratislavských televíznych pondelkov (vysielaní slovenských inscenácií v celej ČSR)

24. mája

– stopäť rokov, čo sa v budapeštianskom hoteli Metropol v roku 1914 dohodli slovenskí politici nadviazať na tradíciu z meruôsmeho roku a vytvoriť Slovenskú národnú radu (dnes kostrbato premenovanú na Národnú radu SR)

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi (1934) Národné zhromaždenie štvrtý raz zvolilo za prezidenta T. G. Masaryka

(jč)